

jún 1996

ROBERT LETZ

Proglas, jún 1996

Nová kniha M. S. Ďuricu - profesora dejín strednej a východnej Európy na univerzite v talianskej Padove - je ďalším dôležitým dielom z oblasti slovenských národných dejín, ktoré sa objavuje po páde komunistickej totality. Jeho dôležitosť ešte rastie po roku 1992, po utvorení štátnej samostatnosti. Prof. Ďurica veľmi aktívne vstúpil do „skleníkového“ života slovenskej historickej obce už roku 1989, ak neberieme do úvahy fakt, že niektoré jeho publikácie sa predtým rozširovali ako samizdaty. Príchod M. S. Ďuricu na Slovensko vyvolal u veľkej časti domácich historikov odmietavé reakcie. Podaktorí zlahčovali alebo úplne spochybňovali jeho vedecké názory, s ktorými sa ani poriadne neoboznámili. Svoju úlohu pri tom zohral i jasný postoj prof. Ďuricu k otázke slovenskej štátnej samostatnosti. Táto skupina historikov si dostatočne neuvedomila vážnosť chvíle, ktorá prinášala nový priestor a možnosti pre vecnú vedeckú diskusiu. Naskytila sa príležitosť preklenúť umelo vytvorený rozdiel medzi exilovými a domácimi historikmi. Chýbala však ochota, ústretovosť a vzájomné pochopenie. Veď každý z domácich historikov vedel, že historici v exile nemali prístup do slovenských archívov a možnosti komunikácie s domácimi historikmi boli znemožnené. Na druhej strane exiloví historici vedeli o oktrojovanej marxistickej ideológii a hlboko zakorenenej autocenzúre a opatrnosti domácich historikov. Obidve strany sa usilovali sami sebe dokázať svoju legitimitu na úkor toho druhého, preto sa až do dnešných dní udržalo rozštiepenie, ktoré má neprirodený základ.

M. S. Ďurica vydal za uplynulých päť rokov na Slovensku niekoľko prác ku kľúčovým problémom slovenských dejín. Z nich spomeňme 1. zväzok monografie *Jozef Tiso, slovenský kňaz a štátnik 1887-1939* (Matica slovenská 1992), zásadnú štúdiu *Slovenský národ a jeho štátnosť* (Alfa 1990) a štúdiu *K otázke počiatkov slovenských dejín* (Matica slovenská 1995). Pozornosť si zaslúžia jeho štúdie, uverejnené v domácich periodikách *Slovak Review*, *Slovak Studies*, *Historický časopis* a vo viacerých zborníkoch a časopisoch. Ide o pomerne široký tematický záber, ktorý sa koncentruje na významné osobnosti (A. Hlinka, J. Tiso, sv. Cyril a Metod), pokusy o syntetický pohľad na dejiny slovenskej štátnosti a etnogenézu Slovákov. Prof. Ďurica sa zúčastnil niekoľkých vedeckých konferencií a čo je osobitne dôležité - venoval mimoriadnu

The new book by Milan S. Ďurica, a professor of central and eastern European history at the University of Padua in Italy, is the one of the few important works of Slovak national history to have appeared since the fall of the Communist regime. Its relevance is even more important, given the creation of an independent Slovakia after 1992.

Professor Ďurica moved with great vigour into the barren and isolated terrain of Slovak historiography soon after 1989, although some of his earlier publications appeared in samizdat before that time. The arrival of Professor Ďurica to Slovakia has provoked some negative reactions from among one segment of Slovak historians. Some of them have belittled his scientific views or dismissed them outright, without careful study. Professor Ďurica's very resolute attitude towards independent Slovak statehood has also played a part in the dispute that has ensued. This group of historians has failed to realize that the moment for a frank scientific discussion has come, and that Ďurica's book has provided a chance to overcome the artificially created gap that exists between exile and local historians. What has been missing is the will to compromise, or an attitude of mutual understanding. It has been clear to every local historian that, for many years, exile historians did not have access to Slovak archives or opportunities to communicate with local historians. On the other hand, exile historians have been aware of the Communist imposed ideology and of the deeply rooted habits of self-censorship and prudence which have resulted among local historians. Both sides have tried to convince themselves of their own rightness by dismissing the other side. Thus, to this day a split prevails which stems from very unnatural foundations.

In the past five years, Professor Ďurica has published in Slovakia several works dealing with the seminal events of Slovak history, including the monograph, *Jozef Tiso: Slovak Priest and Statesman 1887-1939* (Matica Slovenská 1992, Vol. 1); *The Slovak Nation and Its Statehood* (Alfa 1990); and *An Inquiry into the Origins of Slovak History* (Matica Slovenská 1995). Also noteworthy are his articles published in local periodicals like *Slovak Review*, *Slovak Studies*, *Historický Časopis* and in numerous edited works. His interest is given to a broad range of topics. In some writings, he focuses on prominent personalities such as Andrej Hlinka, Jozef Tiso, and Saints Cyril and Methodius. In others, he seeks to

pozornosť pedagógom - učiteľom dejepisu na základných a stredných školách s vedomím, že sú to práve oni, ktorí formujú národné, historické a kultúrne povedomie budúcich slovenských generácií.

M. S. Ďurica venoval svoj najnovší knižný titul slovenskej mládeži a učiteľom dejepisu, ktorí sú paradoxne päť rokov po páde komunizmu odkázaní na diela zaburinené marxistickým alebo postmarxistickým výkladom slovenských dejín. Syntetická práca M.S. Ďuricu *Dejiny Slovenska a Slovákov* je v mnohom priekopnícka. Ved' ide o prvú väčšiu príručku slovenských dejín - o prvé komplexné kalendárium slovenských dejín. Publikácia *Československé dějiny v datech*, ktorú vydal roku 1986 kolektív 16 českých autorov, je zaťažená dobovou marxistickou interpretáciou dejín a nie vždy dostatočnou znalosťou slovenskej reality. Dielo M. S. Ďuricu teda prichádza do prázdneho priestoru. Podarilo sa mu predísť dva slovenské autorské kolektyvy, ktoré pracujú na podobných projektoch.

Dejiny Slovenska a Slovákov obsahujú celkovo 2216 hesiel (udalostí) z oblasti politického, kultúrneho, náboženského a hospodárskeho života. Z uvedeného počtu pripadá 789 hesiel (udalostí) t.j. 35,6% na obdobie od 1. storočia do roku 1918 a 1427 hesiel (udalostí) t.j. 64,4% na obdobie od roku 1918 do roku 1994. Z uvedených čísiel vyplýva, že autor sa sústredil na najnovšie slovenské dejiny, ktoré sú najdiskutovanejšou epochou v našej historiografii i v celej spoločnosti. Heslá majú rôzny rozsah od 1 do 32 riadkov. Obsahujú stručnú informáciu i podrobný výklad. Dôležité udalosti, zachytávajúce osudy národného celku i udalosti známych i menej známych jednotlivcov. Autor často siahol aj k priamemu citovaniu z dobových dokumentov a tlače. Tento prístup na jednej strane obohacuje dielo, no na druhej strane sťažuje orientáciu a prehľadnosť. Presné datovanie udalostí na deň a mesiac sa dôsledne robí až od 40. rokov 19. storočia. V prechádzajúcom období sa vyskytuje iba sporadicky a udalosť je priradená priamo k roku.

K udalostiam z publikácie M. Ďuricu uvediem iba niekoľko pripomienok. Prof. Ďurica pri 29. auguste 1944 uvádza, že partizáni z brigády J. V. Stalina po dohode s niekoľkými slovenskými dôstojníkmi z Veliťelstva pozemného vojska v Banskej Bystrici sa zmocnili tohto mesta a vyhlásili obnovenie Československej republiky. Tento deň bol neskôr vyhlásený za začiatok povstania. Interpretácia nie je presná. Keď sa veliteľ vojenského ústredia a člen ilegálnej SNR J. Golian dozvedel, že nemecké jednotky prenikajú cez Púchov na Žilinu, nariadil všetkým posádkam okamžitú bojovú pohotovosť (15 hod. 15 min.). Po vypočutí prejavu ministra národnej obrany F. Čatloša 29. augusta 1944

provide a synthetic view of the history of Slovak statehood and ethnography of the Slovak people. Professor Ďurica has participated in many scientific conferences. Of particular importance is his concern for pedagogical training. He is very aware that it is the teachers of history at the primary and secondary level who play the central role in forming the national, historical and cultural awareness of future Slovak generations.

Professor Ďurica dedicated the original edition of his book to Slovak students and teachers of history who paradoxically are still using texts that are steeped in Marxist or post-Marxist versions of Slovak history five years after the fall of Communism. As a synthetic work, *A History of Slovakia and the Slovaks*, is in many ways a breakthrough achievement. It is, in fact, the first extensive handbook and comprehensive chronological text of Slovak history. The publication, *Czechoslovak History in Dates*, which was published in 1986 by a group of sixteen Czech authors is burdened with Marxist-era views of history and is marked by a poor knowledge of Slovak affairs. The work of Professor Ďurica thus enters an empty stage. He has managed to publish his book ahead of two groups of Slovak authors, working on similar projects.

A History of Slovakia and the Slovaks contains a total of 2,216 entries dealing with political, cultural, religious, and economic life. From that number, 789 entries, or 35.6 per cent, cover the period from the first century to the year 1918. Another 1427 entries, or 64.4 per cent, cover the period from 1918 to 1994. As these numbers show, the author focuses his attention on recent Slovak history, that is, on that period which is most disputed, both in our historiography and in our society. The entries are of different lengths, ranging from one to thirty-two lines, and from brief summaries of information to more detailed descriptions. They cover both important events, affecting the destiny of the nation as a whole and the careers of Slovakia's more or less well-known individuals. The author often includes citations from original documents and from the period press. On the one hand, this approach makes the work richer, but on the other hand, it hampers the clarity and accessibility of the book. Exact dates of events are given only from the 1840s onward. For the previous periods, the identification of dates is rare and only the year is given.

I will offer only a few critical remarks on Professor Ďurica's study. Professor Ďurica claims that on August 29, 1944, Partisans from the Stalin brigade, after concluding an agreement with several Slovak officers from the Army Headquarters in Banská Bystrica, occupied this city and declared the restoration of the Czechoslovak Republic. This day was later commemorated as the beginning of the Slovak National Uprising. This account

(19 hod. 35 min.) sa rozhodol vydať heslo „Začnite s vystáňovaním“. Heslo bolo vydané až po likvidácii dôstojníkov Kanák a Zverina po 21.00 hod. s platnosťou od 20.00 hod. Partizáni obsadili Banskú Bystricu až okolo 23.00 hod. Zaradenie Čatlošovho prejavu za udalosť vyhlásenia povstania nie je presné. Rovnako nepresná je aj interpretácia udalosti z 24. septembra 1945. M. S. Ďurica tu píše, že k protizidovskej demonštrácii v Topolčanoch došlo až po nájdení zbraní členmi topolčianskej vojenskej posádky v niektorých židovských domácnostiach. Skutočnosť je taká, že zbrane boli nájdené po násilnom vniknutí do židovských domov počas demonštrácie. Príčin demonštrácie bolo viacero - neplnenie pracovnej povinnosti niektorých židovských obyvateľov, ich zvýhodňovanie pri rozdeľovaní potravinových článkov a neistota z osudu reholných sestier, ktoré vyučovali v tamojšej škole. Bezprostredným podnetom demonštrácie bolo očkovanie detí židovským lekárom a fáma o tom, že lekár očkuje deti otráveným sérom. Pri 14. januári 1945 uvádza M. S. Ďurica, že v Piešťanoch sa konal Zjazd mladej slovenskej generácie pod heslom „Za život národa, za udržanie štátu“. Toto tvrdenie treba poopraviť. Išlo o zjazd mladej generácie ľudovej strany pod heslom „Za život národa - za trvanie štátu“. V publikácii chýba zoznam použitej literatúry a menný register.

Aj napriek uvedeným pripomienkam sa nazdávam, že dielo M. S. Ďuricu, ktoré vyšlo ako druhý zväzok knižnice Ústavu dejín kresťanstva na Slovensku je záslužným edičným činom, ktorý istotne posunie poznanie našej bohatej minulosti, usmerní vedec-kú diskusiu, a čo je azda najdôležitejšie, dá do rúk mládeže dlho očakávanú príručku slovenských dejín. Prácu M. S. Ďuricu treba súčasne považovať za výzvu všetkým historikom, ktorí sa hlásia ku kresťanským a národným hodnotám, aby pokračovali vo svojej práci, aby sa vytvorili nové diela a tie vydali svedectvo o pravde.

is not entirely accurate. At three-fifteen in the afternoon of that day, J. Golian, the commander of the military headquarters and also a member of the illegal Slovak National Council, discovered that German units had advanced through Púchov towards Žilina. He then ordered his units to be on a state of alert. After listening to a speech delivered at seven-thirty-five in the evening by F. Čatloš, then Minister of National Defence, he decided to issue the coded command: "Start moving out". The order, although in effect since eight o'clock, was issued only after the liquidation of officers Kanák and Zverina at nine o'clock. The Partisans occupied Banská Bystrica only after eleven in the evening. To place Čatloš speech after the declaration of the Uprising, as Ďurica does, is not accurate.

Equally imprecise is Ďurica's account of the events of September 24, 1945. Ďurica claims that anti-Jewish demonstrations in Topolčany took place after members of the Topolčany military unit found weapons in some Jewish households. In fact, however, the weapons were found only after the forceful entrance of demonstrators into Jewish households. There were numerous reasons for these demonstration: the non-fulfilment of work orders by some Jewish citizens, their more favourable access to food rations, and some apprehension about the fate of the nuns who taught at the local school. The immediate precipitant of the demonstration was the inoculation of children by a Jewish doctor or, more accurately, the rumour that the doctor was using a poisoned serum.

Ďurica claims that on January 14, 1945 in Piešťany a convention of young Slovaks took place under the slogan: "For the Life of the Nation, For the Preservation of the State". This claim has to be corrected. In fact, this was a convention of the youth wing of the People's Party, under the slogan "For the Life of the Nation - For the Maintenance of the State". Finally, it should be noted that the publication lacks a list of the literature consulted and a name index.

These comments aside, I believe that Ďurica's book - published as a second edition put out by the Institute for the Study of the History of Christianity in Slovakia - is an admirable scholarly accomplishment that will surely broaden our knowledge of our rich history. Most important, while carefully navigating the scientific discourse, this book will provide the young generation with a long awaited reference guide to Slovak history. At the same time, Ďurica's work should be viewed as a call to all those historians for whom Christian national values are close at heart, to inspire them to continue to create new works that will provide the testimony of truth.

december 1996

JÁN SZELEPCSÉNYI

KNIHA O DEJINÁCH SLOVENSKEHO POLITICKÉHO A KULTÚRNEHO PRIESTORU*Národná obroda, 4. decembra 1996***A BOOK ABOUT THE POLITICAL AND CULTURAL HISTORY OF SLOVAKIA***Národná obroda daily, December 4, 1996*

V stredu minulý týždeň sa v reštaurácii Tarpan v Bratislave - Petržalke uskutočnila slávnostná prezentácia knihy prof. Milana S. Ďuricu *Dejiny Slovenska a Slovákov*, ktorú vydalo Ministerstvo školstva SR v Slovenskom pedagogickom nakladateľstve ako pomocnú literatúru k výučbe dejín na základných a stredných školách.

Prvé vydanie slovenských dejín M. S. Ďuricu v náklade tritisíc výtlačkov, ktoré vyšlo vlni v decembri, čitatelia rozchytali za niekoľko týždňov, druhé, doplnené vydanie vychádza v náklade stotisíc výtlačkov. Tento náklad by mal pokryť aktuálnu potrebu príručky, ktorá spoľahlivo sprostredkúva žiakom základné informácie o dejinách nášho politického a kultúrneho priestoru. Dovtedy, kým sa naše školstvo nedočká od našej historiografie učebnice, ktorá by sprostredkovala objektívne fakty o dejinách Slovenska a Slovákov, ako aj výklad týchto faktov, zbavený protislovenských mýtov a legiend, bude kniha M. S. Ďuricu nepochybne účinným pomocníkom pri formovaní historického povedomia mladej generácie.

Dielo prináša predovšetkým chronologicky zoradené fakty. To predpokladá aktívneho čitateľa, schopného odvodiť si ich zmysel a význam. Žiak sa tu zrejme nezaobíde bez učiteľovho metodického návodu, ako hľadať a nachádzať závery, ktoré budú v konečnom dôsledku dôležité pre jeho hodnotenie minulosti aj prítomnosti.

Knihu M. S. Ďuricu dostávajú slovenskí učitelia a žiaci práve v čase, keď je naša národná identita vystavená stále novým skúškam. I keď sa rozhodnutie Ministerstva školstva SR začať budovať historickú vedecko-náučnú knižnicu slovenského učiteľa a žiaka rodilo dlho a ťažko, prinieslo o to cennejšie ovocie: príručku ktorej autor považuje doložený a objektívne overiteľný fakt za alfu a omegu historiografie. To je základný predpoklad poznania pravdy o národe a jeho štáte.

Last Wednesday in a restaurant in the Petržalka section of Bratislava, there was a ceremony launching Professor Milan S. Ďurica's new book, *A History of Slovakia and the Slovaks*. The book was published by the Slovak Ministry of Education through its pedagogical publishing division as a supplementary text for history courses in primary and secondary schools.

All 3,000 copies of first edition of Professor Ďurica's sold out within a few weeks of its publication last December. The second, expanded edition, has an increased print-run of 100,000 copies. This number should satisfy the real need need for a text that provides pupils with basic and reliable information about our political and cultural history. Up to this day our historiography has not provided our school system with a textbook that objectively provides the facts of Slovak history and an account of events that is free of anti-Slovak myths and legends. No doubt, this book will prove effective in forming the historical consciousness of today's young generation.

The main characteristic of the book is that it puts events in chronological order. This approach requires an active reader who is able to work out their meaning and significance. Without a teacher's assistance, most students will not be able to reach conclusions, which - in the final analysis - will be most crucial to the student's own assessment of the past and present.

Teachers and the pupils have received Ďurica's book at a time when our national identity is being continuously challenged. Although the decision of the Slovak Ministry of Education to provide an historically scientific and educational recourse for Slovak teachers and pupils has encountered some difficulties, it has borne this precious result: a supplementary handbook of solid historiography, which is based on objective facts. This is the necessary precondition for acquiring true knowledge about one's nation and one's state.

25. február 1997

JÁN GREXA DANAJSKÝ DAR

Mosty 9, 25. február 1997

SLOVENSKÉ ŠTÁTNE VEDENIE BOLO HRDÉ
NA VYSTÁHOVANIE ŽIDOV

Ako je všeobecne známe, Ministerstvo školstva Slovenskej republiky zastavilo vydanie učebnice dejpisu pre 8. ročník z novodobých národných dejín pre údajnú 'máloslovenskosť'. Aby však slovenský dorast neutrpel ujmu na historickom povedomí, školy dostali knihu Milana S. Ďuricu Dejiny Slovenska a Slovákov, ktorá vyšla ako účelová publikácia Ministerstva školstva v Slovenskom pedagogickom nakladateľstve. Presne takto, hromadne a zdanlivo *gratis* (lebo za peniaze nás všetkých), sa kedysi na školy expedovali Leninove a podobné spisy.

Takže nijaký dar, ktorému netreba pozerat' na zuby - a zubných kazov je tam prebohato. Profesor Ďurica v podobe chronologického výberu predkladá svoju koncepciu našich národných dejín, v ktorej, ako píše, nemohol zohľadniť všetky pripomienky lektorov, (F. Vnuk, M. Melníková, R. Marsina, V. Bystrický). Žiaľ, proti zmarxizovanému obrazu slovenskej minulosti stavia takisto deformovaný obraz. Dosahuje to tendenčným výberom faktov, ich čierno-bielou interpretáciou a hmlistým dokladovaním.

Aspoň jeden príklad za všetky. Dňa 26. júla 1939 vyšlo na Slovensku nariadenie o vylúčení židov z lekárskej praxe, takže v lekárskej komore zostali iba štyri percentá židovských lekárov, neskôr ani tí nie. M. Ďurica však registruje v tento deň jediný fakt - že Švédске kráľovstvo uznalo *de facto et de iure* Slovenskú republiku (s. 150). Veď židovskej problematike venuje dosť priestoru inde. Nie náhodou cituje z Tisovho listu pápežovi Piovi XII (8. 11. 1944): „Je ešte treba poznamenať, že Česi a židia, ktorí sa mali počas piatich rokov existencie Slovenskej republiky dobre, koncom augusta tohto roku sa otvorene spojili s nepriateľskými parašutistami rôznych národností... a začali otvorenú vzburu...“ (s. 198). A z listu švédskemu arcibiskupovi Eidemovi: „Do toho dňa (t. j. 28. 8. 1944 - pozn. J. G.) boli totiž v zmysle slovenských zákonov židia umiestnení buď v dobre zorganizovaných pracovných táboroch, alebo na základe udelenej výnimky ponechaní na predošlom pôsobisku“ (s. 200). Čože je to za krajinu, kde musíte mať výnimku, aby vás neposlali kvôli rase do dobre organizovaného tábora, kde sa musíte prekvalifikovať na manuálnu prácu a čakať, kedy vás odošlú do plynovej komory?

Podľa M. Ďuricu za prenasledovanie židov môžu iba Nemci, zo Slovákov nanajvýš Mach a Tuka. To by však v dobovej tlači, napríklad vo *Völkischer Beobachter* z 29. 4. 1942 musel chýbať takýto text: „Lživá propaganda protivníkov bude zaiste tvrdiť, že slovenská vláda vystáhuje židov na nemecký rozkaz a na hlavy slovenských štátnikov bude kydať hanu a špinu preto, lebo sa nevedeli postaviť proti nemeckému tlaku. Sme splnomocnení vyhlásiť pravý opak tohto hanebného podozrievania. Slovenské štátne vedenie je, ako to zdôraznil minister vnútra Mach, naopak hrdé na to, že vystáhovalctvo židov je jeho vlastným a samostatným činom.“ Napokon aj M. Ďurica musí pripustiť, že smutne známy slovenský „židovský kódex“ bol vernou kópiou nacistických rasistických zákonov.

Dajme tomu, že Tiso konal pod nátlakom (vrátane vyznamenávania nemeckých vojakov za potlačenie povstania). Lenže to nie je dôvod na Tisovu glorifikáciu. Pán profesor by mal poznať prípad dánskeho kráľa Kristiána X. Keď sa v okupovanom Dánsku chystal dekrét o povinnom označení židov, vyhlásil, že s celou rodinou bude tiež nosiť žltú hviezdu. Minister zahraničných vecí rovnako okupovaného Fínska prehlásil, že Fíni su slušný národ a pred možnosťou vydať židov dajú prednosť zomrieť s nimi. Quisling, premiér okupovaného Nórska sa rozhodol s Nemcami kolaborovať a nemá vedomosť o tom, že by ho ktosi vyhlasoval za hrdinu, pretože bol za kolaboráciu s nacistami odsúdený na smrť zastrelením. Tým vonkoncom nechcem tvrdiť, že Tisa bolo treba odsúdiť na smrť. Je však Tiso pre slovenskú mladá nasledoviahodný príklad? Pokiaľ Ďuricom odsudzovaný Masaryk bojoval prinajmenšom od roku 1915 za rozbitie rakúsko-uhorskej monarchie, žalára národov, v ktorom Slováci trpeli národnostne ešte viac ako Česi, Jozef Tiso sa opatrnickejšie prispôboval oficiálnym uhorským pomerom. Svoje slovenské presvedčenie nedával nijako najavo, vďaka čomu urobil na mladého kňaza slušnú kariéru. Do slovenskej politiky razantne vstúpil až po páde monarchie.

Účelovým vypisovaním z dejín sa dajú dejiny účelne prepisovať. Niektoré úlety pána profesora o sloven-

skosti západných Slovanov vzbudzujú úsmevy. Napríklad ak Rastislav požiadal byzantského cisára Michala III., aby mu poslal biskupa a učiteľov, „...ktorí by jeho slovenskému ľudu hlásali evanjélium v jeho vlastnom slovenskom jazyku“ (s. 9). Veď už Samo bol kráľom slovenských Slovanov (s. 6), aj Moravia boli Slováci ako repy, kým nám ich Česi neodnárodnili a nečudoval by som sa ani tvrdeniu, že za Mojžišom do zeme zaslúbenej pešovali Slováci, ktorých zas odnárodnili židia...

LEN TO JE „HEZKÉ“, ČO NIE JE ČESKÉ

Objektívny historik sa usiluje pri hodnotení faktov, udalostí, súvislostí či osobností vidieť pozitívne i negatívne stránky. Profesor Ďurica to vyriešil jednoducho - všetky negatíva pripísal československému štátu, všetky pozitíva štátu slovenskému. Oprávnené kritizuje nastolenie totalitného modelu komunistami pod sovietskou egidou po februári 1948, ale láskavými slovami hodnotí ten istý čin HSLS pod nacistickým tutorstvom. V novembri 1938 išlo podľa pána profesora iba o dojemné „zlúčenie“ ostatných strán s HSLS, ktorá takto rozšírila svoj názov na HSLS - Stranu slovenskej národnej jednoty. Autor nepostrehol, že je to presný model vlády Národného frontu, riadeného KSČ, ktorý oprávnené kritizuje. Neprekáža mu však vytvorenie HG, obdoby komunistických Ludových milícií, ani jednotná kandidátka volieb do prvého Slovenského snemu. Veď doň „...boli zvolení šesťdesiat traja poslanci, z ktorých šesťnásť (25,4%) nepatrili predtým do HSLS,“ (s. 141). A kdeže patrili v tej chvíli a potom? Nie náhodou k diktatúre väčšiny, čo je údajne najvyšší typ demokracie, ako nám to vštepoval marx-leninizmus a teraz nás to vyučuje jedna poslankyňa nie nevládneho hnutia?

O medzivojnovom Československu niet v Ďuricovej knihe ani jednej pozitívnej zmienky. Nemožno poprieť, že to bol unitárny centralistický štát, bazírujúci na chimére jednotného československého národa, ktorý v teórii popieral národnú samobytnosť Slovákov a neevidoval ich emancipačné politické snahy. Ale patrilo by sa aj konštatovať to, že až v ČSR dostali Slováci možnosť žiť v demokratickom štáte, jednom z najvyšších v Európe. Je smutné, že prvú možnosť vybudovať si vlastný štát Slováci „posvätili“ nastolením totalitného režimu. Má byť tento fakt zdrojom našej pýchy na tradíciu slovenskej štátnosti?

ZDROJE NÁRODNEJ HRDOSTI

Okrem iného pán profesor vyčíta československému štátu bratříčkovanie sa s bolševickým Ruskom,

pretože k nemu Masaryk s Benešom „celkom otvorene prejavovali svoje sympatie“ (s. 107).

Nezabudol pripomenúť, že prvou európskou obchodnou delegáciou v Moskve bola československá (s. 117), ale pri údají o nadviazaní diplomatických stykov so ZSSR roku 1934 (s. 130) zabudol podotknúť, že ČSR bola jedným z posledných štátov, ktoré tak urobili. Čo však bolo v prípade čs. vlády hriechom, je v prípade prvej SR diplomatickým triumfom. Sovietske veľvyslanectvo počtom personálu „prevyšovalo všetky ostatné diplomatické zastúpenia v Slovenskej republike“ (s. 151) a podľa poslanca Puškina „nadviazanie týchto stykov prekračuje rámec obyčajných záujmov našich dvoch štátov“ (s. 153). Nič to zato, že sme pod nemeckým nátlakom museli proti nadštandardnému partnerovi bojovať. V mihu oka sa veľký slaviansky brat stal nenávideným bolševikom. Hitlerova vojna podľa Ďuricu vraj nebola na Slovensku populárna. „Ale slovenskí vojaci na fronte sa ukázali ako schopní bojovníci. Dostali celý rad nemeckých vojenských vyznamenaní a sám Hitler povedal“, že „v Slovákoch sme sa nesklamali“, aspoň nie v roku 1941. (s. 158) Takže hurá, okrem Tisa máme aj hrdinský komparz.

Ďalším zdrojom našej národnej hrdosti má byť antikomunizmus.

Na s.243 cituje autor exilového historika F. Hrušovského: „Slováci komunizmus nikdy neprijali, nikdy sa s ním nezmeria a čakajú len na príležitosť, aby sa toho jarma striasli. A keď sa ho strasú, strasú sa aj českej nadvlády a Slovensko znova bude samostatnou Slovenskou republikou.“ Ako Slovák by ma tešilo, keby to bola pravda. Lenže komunizmus sa rozsypal sám a ak mu vôbec v našich končinách niekto dopomohol k pádu, tak českí disidenti. Sám Ďurica konštatuje, že na Slovensku nezískalo chartistické hnutie prakticky nijakú členskú základňu. Až keď bol komunizmus strasený, objavili sa zo závetria statní junáci a striasli sa českej nadvlády. Komunizmus však na Slovensku pretrváva, prinajmenej snaha o znovunastolenie totalitných praktík. Dnes sa však nevládne v mene diktatúry proletariátu, ale v mene národa a privlastňovanie cudzieho majetku sa nevolá arizácia, lež privatizácia podľa straníckeho kľúča. Huráslovákom zrejme nejde ani tak o národ, ako o národný majetok...

Profesor Ďurica chápe svojrázne aj Slovenské národné povstanie. Podľa neho nebolo „ani slovenské, ani národné a nestála za ním väčšina slovenského národa, ale iba menšina, a to komunisti. Čechoslováci a ľudia orientovaní na Beneša“ (s.197). Myslí si pán profesor, že za akoukoľvek revolúciou či prevratom išla niekedy niekde matematická väčšina národa? A ak áno, prečo potom za národnú revolúciu považuje slo-

venské dobrovoľnícke výpravy z meruôsmych rokov, keď sa k štúrovským zborom pridalo len vyše dvetisíc Slovákov, no „široké masy obyvateľstva zaujali skôr vyčkávacie stanovisko“? (s. 80) Prečo prípadne nespochybňuje vyhlásenie F. Jurigu v Uhorskom sneme z 19. októbra 1918, že právo zastupovať Slovákov má iba SNR ako jediný právoplatný predstaviteľ slovenského národa? Dala mu na to mandát väčšina voličov? A dostala SNR mandát od väčšiny národa? Sotva, lebo maďarské vojsko zo Slovenska museli vytláčať „České vojská, ktoré postupne obsadzovali (pozor to nepíše maďarský, ale slovenský historik! - pozn. J. G.) Slovensko a až koncom decembra likvidovali tieto prejavy túžby po samostatnosti. (s. 107) Oné prejavy túžby v Košiciach a iných mestách prejavovali hungarofili, Maďari a maďaróni, ktorí sú pánovi profesorovi bližší ako „českí dobyvatelia“. Preto ho nadchýna aj fakt, že po príchode Šrobárovej vlády na Slovensko štrajkovali železničari, obchody, reštaurácie, dodávateľia elektriny a plynu. Iba cudne nedodáva, že išlo napospol o zamestnancov maďarských či maďarónskych podnikov. Žiaľ, musím konštatovať, že drvivá väčšina nášho národa sa pasívne pozerala, ako im českí vojaci a dobrovoľníci čistia dom od uhorskej nadvlády a násilnej maďarizácie.

Ak v úvode bola zmienka o dare, ktorý sme si zaplatili sami, treba dopovedať, že je to dar danajský. Falošnými dejinami možno vychovať iba pseudovlastencov, fanatikov alebo vypočítavcov. Práve takýto účel môže splniť aj predmetná účelová publikácia. Ako povedal J. Améry, „Znakom tradície je, že sa dedí, je to produkt stáročí, nevyrába sa dodatočne.“ V prípade profesora Ďuricu ide práve o dodatočnú výrobu, z mýtov fabrikuje históriu a z histórie robí mýty. Pomáha tak tvoriť spoločnosť, ktorá sa zhoduje v ilúziách o svojich predkoch a v nenávisti k svojim susedom. K tomuto počinu Ministerstva školstva a profesora cirkevných dejín prichodí v mene národnej výchovy len povedať - Tak im Pán Boh nepomáhaj... (skrátené)

apríl 1997

ROMAN KRAKOVSKÝ

Písané pre K&K, 1997

Jednou z veľkých predností historikovej práce je to, že k dejinám môže pristupovať najrôznejším spôsobom a pod podmienkou, že zachová isté všeobecne záväzné pravidlá, ostane jeho práca vždy historickou. Jedna z ciest, ako vnímať minulosť, spočíva na dualite vonkajších a vnútorných dejín. Zatiaľčo vnútorné si kladú otázku prečo a hľadajú vzájomný vzťah, súvis

a význam minulého, línia vonkajších dejín sa zakladá na chronologickom výpočte udalostí, ktoré autor z toho či iného dôvodu považuje za dôležité. Každá z týchto ciest môže byť prekvapením v kladnom i zápornom slova zmysle, o čom plne rozhoduje historik.

Milan S. Ďurica sa svojou prácou *Dejiny Slovenska a Slovákov*, ako o tom hovorí v predslove, neusiluje poskytnúť čitateľovi vyčerpávajúcu syntézu. Jeho chronológia či kalendárium má byť skôr „pomôckou, ako doplniť a opraviť doteraz používané učebnice a príručky tam, kde je to potrebné“.

Tomuto odváznemu zámeru by mala zodpovedať i metodika práce, ktorá by nezaznamenávala historicky relevantné udalosti „v tom istom štylistickom tóne a rozsahu“, ale všade, kde je to potrebné, by zaznamenávala aj ich bližšie okolnosti a registrovala „podrobný sled súvisiacich faktov tak, aby si čitateľ mohol urobiť ucelený obraz o týchto dejoch a našiel historicky fundovaný výklad ich výpovedí“. O tom všetkom autor v predslove skutočne hovorí a potiaľ s ním možno len súhlasiť.

Žiaľ (alebo skôr našťastie), knihy sa nepíšu a nečítajú kvôli predslovom. Zvyšok práce totiž okrem iného dokazuje, aké je niekedy ťažké skĺbiť pôvodný zámer s konečným výsledkom. Myšlienka vonkajších dejín a chronológie nie je sama osebe zlá, naopak, je výzvou zamerať sa detailnejšie na faktografiu a zostaviť kroniku udalostí, ktorá by vďaka svojej prehľadnosti a ľahkej orientácii v texte mohla byť výbornou pomôckou. Po dočítaní poslednej strany však ostane v čitateľovi pri myšlienke na cieľ, vytýčený v predslove, skôr rozpačitý pocit. Forma kalendária neponúka priveľa možností „doplniť a opraviť“, tomu by skôr mohla poslúžiť historická interpretácia, ktorá by navyše uviedla na pravú mieru to, čo nám autor predkladá. Práve syntetizujúci rozmer interpretácie však práci chýba.

Nedostatky, ktoré takto vznikli, odhalí už priemernejší absolvent druhého ročníka histórie na vysokej škole. Ďalším čítaním som navyše nadobudol čoraz pevnnejšie presvedčenie, že Milan S. Ďurica sa interpretácii vyhýba zámerne, a že použitá metodika je skôr účelovým využitím, miestami dokonca až zneužitím prostriedkov, ku ktorým sa v úvode práce hlási. Absencia interpretácie priam zvädza k tomu, aby sa historik v záujme istej idey, čitateľnej len medzi riadkami, uchýlil k poloprávdám a jemne podsúvaným dezinformáciám, ktoré pôsobia na prvý pohľad úplne nevinné.

Za všetky uvediem aspoň jeden príklad, na ktorom by som rád ukázal metódy autorovej historikovej práce. Ide o heslo k 12. novembru 1941, kde sa spomína nóta kardinála Maglioneho Karolovi Sidorovi. Podľa Ďuricu v nej Maglione protestuje „proti opatreniam

vládneho nariadenia z 9. septembra 1941 (Židovský kódex, pozn. R. K.), ktoré sa protivia zásadám katolíckej morálky“ (s. 160). Takáto generalizujúca a nepresná charakteristika posúva význam celého textu do úplne inej roviny, v ktorej by sme mohli nótu chápať ako protest proti kódexu ako takému. Maglione totiž kriticky vystupuje výhradne proti tým nariadeniam kódexu, ktoré sa týkajú pokrstených židov. Svätá stolica považovala pokrstených židov za kresťanov, zatiaľ čo Židovský kódex vymedzoval pojem žid nie na základe náboženského, ale rasového princípu. A tak sa na kresťanov, ktorých rasový pôvod bol židovský, vzťahovali nariadenia kódexu tak, ako by boli stále židmi. Charakteristika Milana S. Ďuricu je teda viac-menej dezinformáciou, opierajúcou sa o fragment vety, ktorá je navyše vytrhnutá z kontextu znenia celej nóty.

Inými slovami, autor „prifarbuje“, „dotvára“, ba až „vyrába“ fakty tak, aby zapadali do vopred pripravenej schémy. Otázka preto znie, čo zo slovenských dejín považuje autor za potrebné „doplniť a opraviť“ a čo tvorí túto schému.

Už v období najranejšieho slovenského stredoveku zaujme slovné spojenie „zavádzajúce tvrdenie o takzvanej Veľkej Morave“ (s. 8) a veľmi vágne alebo nijaké rozlišovanie medzi pojmom etnikum a národ. Nemám žiadne výhrady voči novátorstvu v dejinách, skôr naopak, no pojmy, ktoré zavádza pán Ďurica, ma privádzajú do pomykova. Záhadné spojenia typu „Slovenská Morava“ či „Slovenská ríša“ (s. 12), alebo

dokonca „slovenský jazyk ako bohoslužobný jazyk cirkvi“ v roku 869 (!) vyvolávajú na prvý pohľad rozpačité úsmev, no kam v skutočnosti miera?

Väčšia časť knihy je venovaná moderným dejinám Slovenska v 20. storočí, a i tu nájdeme nemenej zaujímavý pohľad, nakoľko autor vníma celé toto obdobie na pozadí komplementarity pojmov Slováč - neslovák a politický zápas ako boj za slovenskú samostatnosť medzi Slovenskou ľudovou stranou (od roku 1925 Hlinkovou Slovenskou ľudovou stranou) a „čechoslovakistickými stranami“. Kto je v jeho očiach ešte Slováč a kto už nie? I táto otázka, o adekvátnosti ktorej možno nakoniec diskutovať, by si vyžadovala priestor, presahujúci rámec jednej knihy.

A ešte jedna poznámka: už forma kalendária, ktorú si autor vybral, zodpovedá štýlu, s ktorým sa v poslednom období stretávame, žiaľ, čoraz častejšie. Z textu totiž cítiť neochotu komunikovať s čitateľom (a nielen s ním), predkladané informácie autor prezentuje vo forme absolútnych právd, na ktorých nemožno a niet čo zmeniť, sú definitívne a konečné.

O to alarmujúcejšia je skutočnosť, že už druhé vydanie *Dejín Slovenska a Slovákov* Milana S. Ďuricu prichádza nielen na pulty kníhkupectiev, ale aj do škôl ako účelová publikácia Ministerstva školstva Slovenskej Republiky.

15. apríl 1997

SPORNÁ PUBLIKÁCIA O DEJINÁCH SLOVENSKA ÚDAJNE NIE JE URČENÁ PRE ŽIAKOV

SME, 15. apríl 1997

Dejiny Slovenska a Slovákov nie sú učebnicou, ale doplnkovým textom, ktorý nie je určený pre žiakov, ale pre učiteľov. Pre SME to včera povedal Gejza Sádecký, riaditeľ Sekcie základných a stredných škôl Ministerstva školstva (MŠ). „Záleží na učiteľovi, čo z tej publikácie použije,“ dodal. Na otázku, prečo však bola distribuovaná na školy podľa počtu ôsmakov, uviedol, že to bude v oficiálnom stanovisku ministerstva. Mená autorov odporúčacích stanovísk k tejto publikácii G. Sádecký nepozná. Ako uviedol, keď sa o publikácii rozhodovalo, nebol ešte vo funkcii. Druhé vydanie publikácie vydalo MŠ uplynulý rok

THE DISPUTED PUBLICATION ABOUT THE HISTORY OF SLOVAKIA IS ALLEGEDLY NOT INTENDED FOR STUDENTS

SME daily, April 15, 1997

“*A History of Slovakia and the Slovaks* is not a textbook but a supplementary text, intended not for pupils but for their teachers“, Gejza Sadecký, Director of the Department of Primary and Secondary Schools at the Ministry of Education, told SME. “It is up to the teacher to decide what he or she will use from this publication“, he added. Responding to the question as to why the print-run of this book matched the number of grade-eight students, he said that the Ministry of Education will reply to that in an official statement. Mr. Sadecký also said that he does not know the names of the authors who recommended the publication, adding

ako svoju účelovú publikáciu, ktorú hradilo z prostriedkov programu PHARE. Viac ako 80-tisícový náklad bol distribuovaný na všetky základné školy ako doplnkový text pre výučbu dejepisu v 8. ročníku. Na viacerých školách publikáciu rozдали žiakom. Minulý mesiac k nej vypracovali stanovisko pracovníci Historického ústavu SAV, v ktorom upozorňujú, že text obsahuje rad faktických chýb. Stanovisko 27. marca odoslali ministerke školstva Eve Slavkovej. Ako nás včera informoval tlačový tajomník MŠ Ján Felix, ministerska sa s ním zatiaľ nestihla oboznámiť, malo by sa tak stať v najbližších dňoch. „Po konzultácii s ďalšími odborníkmi a autorom sa rozhodne, ako sa bude postupovať ďalej,“ dodal J. Felix. Na otázku, kto pre základné školy odporučal túto publikáciu, by malo ministerstvo odpovedať v oficiálnom stanovisku. To však podľa slov tlačového tajomníka má ministerstvo právo vydať v tom čase, keď to uzná za vhodné.

that he was not in his present position when the decision was taken to publish the book. The second edition of the book was published last year by the Ministry of Education with funding from the EU PHARE program. More than 80,000 copies have since been distributed to all primary schools as a supplementary text for the grade-eight history classes. In many schools this publication has already been distributed to pupils. A month ago, scholars from the History Department of the Slovak Academy of Science published a statement in which they warned that the publication contains a number of factual errors. On March 27, they sent the statement to the Minister of Education, Eva Slavková. As Ján Felix, Press Secretary of the Ministry of Education, told SME, so far the Minister has not had time to examine the statement, but this should take place in the next few days. “After consultation with other experts and with the author, the next step will be decided”, Mr. Felix added. To the question of who recommended this publication for primary schools, he responded that the Ministry would provide this information in an official statement. However, according to the Press Secretary, the Ministry has the right to issue any such statement whenever it deems appropriate.

20. máj 1997

CHRÁŇME SI SPOLOČNÉ DUCHOVNÉ A NÁRODNÉ DEJINY

(STANOVISKO VEDENIA EVANJELICKEJ CIRKVI
A.V. NA SLOVENSKU K ĎURICOVEJ KNIHE)

Július Filo, generálny biskup, 20. mája 1997

Evanjelická cirkev augsburského vyznania na Slovensku protestuje proti zaradeniu knihy Dejiny Slovenska a Slovákov medzi učebné materiály na školách v Slovenskej republike a žiada Ministerstvo školstva SR o stiahnutie tohoto materiálu.

Naše dôvody sú nielen v množstve nepresností, omylov a subjektívneho jednostranného výberu publikovaných materiálov historického charakteru. Na tieto skutočnosti poukázali viaceré kritické analýzy historikov publikované v tlači. My sa pridávame k výrazom zhrozenia a sklamaní nad pseudokatolíckou neekumenickou perspektívou autora, ktorú prezentuje v tejto knihe ako dejiny Slovenska a Slovákov, a ktorá dnes, tak veríme, veľkej väčšine katolíkov na Slovensku nie je vlastná.

LET US PROTECT OUR COMMON SPIRITUAL AND NATIONAL HERITAGE

(STATEMENT OF THE GENERAL COUNCIL OF THE
EVANGELICAL (LUTHERAN) CHURCH OF THE
AUSBURG DENOMINATION IN SLOVAKIA ON
ĎURICA'S BOOK) *May 20, 1997*

Július Filo, General Bishop of The Evangelical (Lutheran) Church of the Ausburg Denomination in Slovakia protests the use of the book, A History of Slovakia and the Slovaks, as a required supplement in Slovakia's public schools and requests the Ministry of Education to withdraw this text from the curriculum.

Our objections are not only to the book's great number of inaccuracies and errors and to the very subjective selection of historical data. These already have been pointed out by prominent historians in a number of expert analyses published in the media. We wish to express our disgust and dismay at such a pseudo-Catholic, non-ecumenical account as is presented by the author of this book about the history of Slovakia and Slovaks. His perception, we believe, is alien to most Catholics.

K tomuto protestu a k žiadosti o stiahnutie tejto knihy zo slovenských škôl nás vedie predovšetkým záujem o dobré prostredie pre výchovu mladej generácie. Mládež potrebuje pravdu o našej spoločnej národnej histórii, úctu a porozumenie voči národom, národnostným i konfesionálnym menšinám. Kniha takéto blahodárne prostredie pre výučbu a výchovu vážne narušuje nielen mnohými historickými nepresnosťami, ale tiež prístupom k viacerým závažným zápasom v našich dejinách. Spomenieme aspoň tie najzávažnejšie, ktoré nás najviac zarážajú a zraňujú.

1. Na konci druhého tisícročia po narodení Ježiša Krista silnie snaha po viditeľných znakoch jednoty kresťanov. Z duchovných centier kresťanstva z Ríma, či Ženevy vychádzajú ekumenické iniciatívy, direktória a encykliky. Pápež sa vyjadruje konciliárne ku konfliktným otázkam dejín v túžbe napomôcť jednotu vo svete. V tom istom čase sa nám na Slovensku prezentuje nová perspektíva dejín, v ktorej sa násilne ignoruje existencia a príspevok evanjelikov a iných cirkví do dejín nášho národa prakticky vo všetkých fázach.

Každá osobnosť národných dejín, ktorá bola kňazom evanjelickej cirkvi, je takto v knihe vyznačená. Pri bohatom počte evanjelikov v kultúrnych dejinách Slovákov vo všetkých storočiach reformácií, ale najmä v čase národného obrodzenia v 19. storočí, sa náboženská príslušnosť zamlčuje. Urážajúce je to najmä v súvisí s osobnosťami, ako boli Ján Kollár, J. M. Hurban, M. M. Hodža. Podobným spôsobom, aj keď z iných motívov, sa zamlčovalo pred našimi deťmi v školách za totality, že títo nesmierne vzácní muži boli evanjelickými kňazmi. Titul našich kňazov, v prípadoch kde to autor spomína, je podľa autora pastor alebo kazateľ. Autor konzervatívne vyhradzuje titul kňaz duchovným vlastnej cirkvi. Zrači sa v tom exkluzívny neekumenický postoj, podľa ktorého zrejme niet kňazov a ani biskupov mimo katolíckej cirkvi.

Niektoré poznámky, najmä citát na str. 211, ktorý sa podľa autora opiera o neznámy prameň v súvisí s rokom 1946, vyznieva ako pokus vytvárať z evanjelikov akýsi obraz nepriateľa: „Opierajúc sa o cudzie bodáky podujala sa hŕstka evanjelikov sčiasťky na vyhubenie, sčiasťky na vyradenie všetkej katolíckej inteligencie ...“ Načo autor uvádza takéto neobjektívne konštatovania z tej ťažkej doby, nepoznajúc pôvodný prameň? Má sa vari takto pseudoodborne vyvolať nedôvera, alebo dokonca hnev voči nám evanjelikom za veci, ktoré sme vraj popáchali? Bolo by potrebné právne preskúmať, či v takomto prípade nejde o hanobenie ... presvedčenia (vyznania) v zmysle § 198 Trestného zákonníka.

2. Zneváženie úlohy kralickej češtiny pri podpore národnej identity Slovákov na našom území pred vzni-

Our protest and our request to withdraw this publication from Slovak schools stems from our concern for creating a healthy environment for the education of our young generation. The young generation needs to learn the truth about our common national history and to be taught to respect and understand different nations, nationalities, and religious groups. Such a congenial environment for education and guidance is contradicted by this book, not only because of its numerous inaccuracies but also because of the interpretation it provides of a number of seminal events in our history. We will mention only those that we have found objectionable and damaging.

1. Now, at the end of the second millennium after the birth of Jesus Christ, there is a strong movement to place emphasis upon those features that unite all Christians. The diverse spiritual centres of Christianity have undertaken numerous conciliatory ecumenical initiatives. The Pope has offered very conciliatory statements with respect to the controversial periods of history in an effort to promote world unity. At the same time, we in Slovakia are presented with a novel interpretation of history which rudely ignores the existence and the manifold contribution of the Lutherans and of other denominations to our history.

For example, Professor Ďurica presents a distorted picture of prominent figures in our national history who also happened to be Lutheran priests. In his account of the role these men played during the reformation and especially during the period of national revival in the 19th century, Ďurica simply conceals their religious denomination. This tendency is particularly offensive in Ďurica's treatment of such prominent figures as Ján Kollár, J.M. Hurban and M.M. Hodža. In this way, Ďurica's book has much in common with the historiography of the Communist era, which - albeit for different reasons - also kept our children ignorant about the religious affiliation of these distinguished individuals. In the few places where Ďurica does recognize religious affiliation, our priests are given the distinction of either "preacher" or "pastor". In a very conservative manner, the author reserves the title of priest exclusively to those of his own denomination. Such a portrayal betrays an extremely un-ecumenical attitude, according to which there are no priests or bishops - except in the Catholic Church.

At one point in the book, the author deals with an episode in 1946 which portrays Lutherans as some kind of enemy. On page 211, citing an unidentified source, Ďurica writes: "Supported by foreign daggers, a small pack of Lutherans proceeded in part to exter-

kom spisovnej slovenčiny je ďalšou bolestivou líniou, ktorá sa tiahne knihou. V súvisi s rokom 1559 sa konštatuje, že do bohoslužieb na Slovensku bol zavádzaný český jazyk „... a takto sa najväčšia časť Slovenska ocitla pod vplyvom nemeckého protestantizmu podporovaného aj kazateľmi z Čiech a Moravy.“ Tranovského spevník z rokov 1636 bol vraj zbierkou českých piesní.

3. Zápas za náboženskú slobodu a občianske práva a slobody bol v prostredí feudálneho štátu nevyhnutnosťou. Šlo o proces, ktorý bol typický pre mnohé európske krajiny tohto obdobia. Čítanie poznámok k týmto úsekom dejín, kedy si evanjelici obidvoch konfesií vymáhali diplomatickými krokmi tieto svoje práva, a tiež aj v nadväznosti na revolučné snahy šľachty a meštiactva o občianske práva, vzbudzuje veľké prekvapenie. Akoby autor nerozpoznával zápas za hodnoty, ktoré sú dnes súčasťou charty ľudských práv a slobôd, a ktoré sa rodili v tomto období.

V súvislosti s Lineckým mierom uzákoneným v r. 1647 zamlčuje skutočnosť, že v ňom išlo o kodifikovanie osobnej náboženskej slobody aj pre sedliakov (čl. 2). Všeobecný stav cirkvi a nespokojnosť s hlbokou duchovnou a organizačnou krízou v cirkvi v 16. storočí autor tiež nespomína a zápas za slobodu vyznania a iné občianske práva ilustruje bohatými zmienkami o plienení, Turkoch a o tom, že „zemepáni nanucovali nové náuky aj poddaným“ (str.46). Obete Karaffových prešovských jatiek boli odsúdené vojenským súdom a potom popravené. Čitateľ sa nedozvie, že šlo o evanjelických šľachticov, ktorých likvidácia bola súčasťou rekatolizačných snažení. Podobne išlo pri Bratislavských súdoch nie o násilný protireformačný krok a zásah do občianskych práv a slobôd aj v zmysle vtedy platných zákonov, ale ako hovorí autor (str. 57) o potrestanie vinníkov, medzi nimi aj asi 300 evanjelických kňazov obidvoch konfesií za Wešeleniovské sprisahanie. Každý zavraždený katolík sa spomína. Pri obetiach na strane evanjelikov, tých ktorí sa väčšinou bez mena spomínajú v tejto publikácii, sa často nachádza akési „zdôvodnenie“.

4. Rovnako prekvapuje, že v období Slovenského štátu v rokoch 1939-45 chýbajú tiež mnohé údaje o službe národu, ako bola vykonaná zo strany evanjelikov. Myslíme najmä na početné protesty Ev. cirkvi proti deportácii židov, účasti Slovenskej armády na východnom fronte. O zavieraní našich biskupov, o utrpení našich mučeníkov a kňazov v koncentrákoch a účasti na protifašistickom odboji.

5. Utrpenie a väznenie predstaviteľov iných cirkví a útlak našej cirkvi za komunistickej totality sa tiež nespomína. Možno to iste hodnotiť ako opomenutie pre

minate and in part to eliminate all Catholic intellectuals...“). Why does the author present such a subjective statement, without being able to identify the primary source? Is the aim perhaps to use such biased evidence to sow distrust, even resentment, against us Lutherans for something that we allegedly committed? Perhaps it should be investigated as to whether this is a case of slander on the basis of one's professed faith, an act which violates Article 198 of the Criminal Code.

2. Ďurica's denunciation of the role of the Biblical Czech language (Kralická čeština) in the formation of Slovak identity, in the period before the Slovak language was codified in our region, is another example of the painful stereotyping that typifies the tone of the entire book. With respect to the year 1559, he states that the Czech language was promoted as the language for religious services "...and in this way the majority of Slovaks found themselves under the influence of German Protestantism supported by priests from the Czech Lands and Moravia." The Tranosciscus spiritual songbook was allegedly a collection of Czech songs. (.....)

4. With respect to the Slovak State which existed between 1939 and 1945, there is a surprising absence of information about the efforts of the Lutherans in Slovakia. What we have in mind are the numerous protests of the Lutheran Church against the deportation of the Jews and against the participation of the Slovak Army on the Eastern front. Also missing in Ďurica's account are descriptions of the arrests of Lutheran Bishops, of the suffering of our martyrs and priests in the concentration camps, and of Lutheran participation in the antifascist resistance.

5. The suffering and imprisonment of representatives of other non-Catholic denominations and the repression of the Lutheran Church during the Communist era also goes unmentioned. This lacuna is surely deliberate. One may also suspect that Ďurica deliberately intends to create the image that there was only one suffering denomination, and that it was a Catholic one.

We are not alone in our demand that the book be withdrawn from the school system. We also propose to cooperate on producing a common interpretation of our history that is suitable for schools. Perhaps this can be accomplished by reframing the materials that are collected in this publication.

In other European countries, tolerance towards national and religious minorities is considered to be a

základný záměr a zvolené priority publikácie. Možné je aj podozrenie, že tu ide o záměr poukázať na jedi-
nú trpiacu cirkev, ktorou bola katolícka.

Náš návrh na stiahnutie tejto publikácie zo škôl
nie je jediný. Predkladáme tiež návrh na spoločné
spracovanie dejín pre potreby škôl. Snáď aj ako pre-
pracovania materiálu, ktorý je zozbieraný v tejto pub-
likácii.

V iných krajinách Európy sa postoj k národnost-
ným a konfesijným menšinám posudzujú za baro-
meter demokracie a skúsenosti týchto skupín sú po-
sudzované ako nepostrádateľné pre budovanie spo-
ločnej vlasti. Táto publikácia a ani rozhodnutie MŠ SR
distribúovať publikáciu do škôl našej vlasti takýto prís-
tup nedokumentuje.

Využijme slobodu, ktorú k tomu dnes máme, a
nadväzujme na tradíciu úspešnej spolupráce biskupov
Š. Moza a K. Kuzmányho alebo kňazov M. Rázusa
a A. Hlinku. Aj takéto príklady nachádzame v našich
spoločných dejinách. Na tých nám treba budovať.

barometer of the health of democracy; the experience
and the fate of these groups are considered especially
critical to the building of a common homeland.
Neither this publication nor the decision of the
Ministry of Education of the Slovak Republic to assign
it to the curriculum of the public schools is evidence of
such tolerance.

Let us exercise the freedom we enjoy today and let
us amplify the tradition of successful cooperation of
Bishops such as S. Mozes and K. Kuzmány and of pri-
ests such as M. Rázus and A. Hlinka. These are also
chapters of our common history and we should refer
to them for guidance.

jún 1997

JAN RYCHLÍK

DEFORMOVANÝ VÝKLAD SLOVENSÝCH DEJÍN

Slovenské Listy 6/97

V roku 1996 vyšla v druhom, doplnenom vydaní
kniha exilového slovenského historika Milana S. Ďuri-
cu *Dejiny Slovenska a Slovákov*. Knihu vydalo Sloven-
ské pedagogické nakladateľstvo v Bratislave (prvé vy-
danie vyšlo v nakladateľstve Pressko v Košiciach v ro-
ku 1995) a Ministerstvo školstva SR ju odporučilo ško-
lám ako doplnok pri vyučovaní slovenských dejín.
Kniha vyvolala veľké protesty zo strany značnej časti
slovenských historikov. Čo je príčinou tejto kritiky?

Profesor Padovskej univerzity, rádový kňaz Milan
S. Ďurica, patrí nepochybne k ľuďom, ktorí majú po-
trebnú odbornú prípravu a - hoci s jeho názormi ne-
možno súhlasiť - aj schopnosť písať syntézy sloven-
ských dejín. Vhodnú datovaciu príručku, akú chcel
Ďurica napísať, nepochybne slovenská verejnosť po-
trebuje. Žiaľ, treba povedať, že takáto úloha sa ukáza-
la nad Ďuricove sily. Kniha obsahuje veľké množstvo
vecných chýb, ktoré možnosť jej využitia priam zne-
možňujú. Rozsah (274 strán textu plus fotografická
príloha) je príliš malý, aby mohol obsiahnuť celé ob-
dobie od 1. storočia nášho letopočtu až do 31. 12.

A DEFORMED VERSION OF SLOVAK HISTORY

Slovenské Listy, June, 1997

In 1996, the second edition of *A History of
Slovakia and the Slovaks* by Milan S. Ďurica was pub-
lished by the Slovak Pedagogical Publishing House in
Bratislava. The first edition was published by Pressko
publishers in Košice in 1995. The Minister of Educat-
ion of the Slovak Republic has since recommended
the book as a supplementary text for public school
courses in Slovak history. The book has prompted ma-
jor protests from a number of Slovak historians. What
are the reasons for this controversy?

Milan S. Ďurica, a professor at Padua University
and a Catholic priest, undoubtedly possesses the edu-
cational qualifications necessary for a professional his-
torian. However, while he has proven himself able to
produce a synthesis of Slovak history, it is impossible
to endorse his views. The Slovak public certainly
needs a suitable chronological reference guide to
Slovak history, and Ďurica has sought to provide one.
Unfortunately, the task has proven to be more than
Ďurica could manage. The length of the book - at 274
pages plus illustrations - is simply too small to do jus-

1995. To však nie je najpodstatnejšie. Ďurica sám uvádza, že musel odmietnuť niektoré návrhy, ktoré pokladal za nezlučiteľné so svojou koncepciou dejín Slovenska. Každý, teda aj profesor Ďurica, má samozrejme právo vytvoriť si vlastnú koncepciu dejín, avšak za podmienky, že táto koncepcia sa opiera o fakty. Ďuricov postup je však opačný: Ďurica starostlivo vyberá fakty tak, aby mu zdôvodnili umelo vytvorenú koncepciu. Z dejín tak vypadávajú súvislosti, závažné skutočnosti zámerne vynecháva, kým úplne nepodstatné veci zveličuje. Aj pravdivé informácie sú často vytrhnuté z kontextu, a tým dochádza k deformácii. Takýto postup je nevedecký a najmä nedôstojný profesora dejín jednej z najstarších univerzít.

Ďuricovu koncepciu slovenských dejín možno stručne formulovať nasledovne: základnou líniou je boj slovenského národa, opierajúceho sa o kresťanský (rozumej katolícky) svetonázor za národné práva a za vlastný národný štát. Prvým takýmto štátom bola podľa Ďuricu Samova ríša a po nej Veľká Morava, ktorú Ďurica zásadne označuje ako „Slovenskú ríšu“. Od začlenenia Slovenska do rámca uhorského štátu podľa Ďuricu Slováci bojovali za národné práva. Prechodné útvary veľkých feudálnych magnátov, ktoré vznikli na území dnešného Slovenska, ako napr. územie Matúša Čáka roku 1301, hornouhorský kapitanát Imricha Tökölyho roku 1682 alebo územie ovládané Františkom Rákoczim II. roku 1704 (Tótság) boli vlastne formami slovenskej štátnosti. Aj v čase národného obrodovania, najmä v revolúcii roku 1848 sa Slováci pokúsili vytvoriť vlastný štát. Prirodzeným vyvrcholením slovenských dejín je potom vznik slovenského štátu v roku 1939 a v roku 1993.

Ďuricova koncepcia nie je pôvodná, jej autorom je ľudácky historik František Hrušovský (1903-1956), ktorý ju formuloval už v roku 1939 vo svojej knihe *Slovenské dejiny*. Táto kniha, podľa ktorej sa za Slovenského štátu vyučoval dejepis na slovenských školách všetkých stupňov a ktorá nepochybne Ďuricu ovplyvnila, je však úrovňou nášho historického poznania dávno prekonaná a neobstojí vo svetle historickej kritiky. Keďže Ďurica koncepcie vychádza z Hrušovského, nemôže obstať ani jeho kniha. Rozsah tohto článku neumožňuje podrobne rozoberať každé sporné tvrdenie a každý omyl Ďuricovej knihy. Z praktických dôvodov sa preto obmedzíme na skúmanie hlavných téz.

Národ nie je večným sociálnym organizmom, ktorý existoval po celé dejiny ľudstva. Naopak, väčšiu časť času, po ktorú ľudstvo existuje, národy vôbec neexistovali. Vznik národov je predmetom sporov, ale panuje zhoda v tom, že národ v dnešnom slova zmys-

te to the entire period from the first century AD to December 31, 1995. This, however, is not the most important issue. More seriously, the book contains a number of factual inaccuracies which undermine its pedagogical utility. Ďurica himself has stated that he felt compelled to reject some suggestions which he considered incompatible with his own conception of Slovak history. Of course, everyone – Ďurica included – has the right to his own interpretation of history, on condition that the interpretation is based on factual evidence. Ďurica has chosen to do otherwise. He has carefully selected facts in a way that supports his tendentious views. In this way, Slovak history is stripped of context, important facts and events are omitted, and unimportant issues are unduly emphasized. Relevant, accurate information is often presented out of context, the result of which is a distortion of the historical record. Such a procedure is not only non-scientific, it is beneath the dignity of a professor of history at one of the world's oldest universities.

Ďurica's interpretation of Slovak history can be briefly formulated as follows: it is the struggle of the Slovak nation, with its Christian – or more precisely, Catholic – faith and world view, for national rights and the establishment of their own national state. According to Ďurica, the very first such state was Samo's Empire. It was followed by Great Moravia, which Ďurica principally refers to as the 'Slovak Empire'. According to Ďurica, the Slovaks have fought for their rights since the incorporation of Slovakia into the framework of the Hungarian state. Ďurica claims as early forms of Slovak statehood what were, in fact, only the temporary historical formations of huge feudal magnates which once existed in the area that is now the Slovak Republic – such as the realms of Matúš Čák in 1301, of the Hungarian captain, Imrich Tököly in 1682, and of František Rákoczy in 1704. Ďurica also claims that the Slovaks made an attempt to create their own state during the national revival of the nineteenth century, especially during the revolution of 1848. The natural culmination of Slovak history, then, is the establishment of the modern Slovak state, both in 1939 and in 1993.

Ďurica's interpretation is not original. František Hrušovský (1903-1956), the 'ľudák' historian of Hlinka's Slovak People's Party, formulated this approach already in 1939, in his book, "The History of Slovakia". This book was used as the official textbook of Slovak history at all levels of education during the period of the wartime Slovak state, which may explain its apparent influence upon Ďurica's own thinking. Hrušovský's account has long since been superseded

le, teda ako spoločenstvo ľudí, ktoré má vedomosť vzájomnej spolupatričnosti a toto vedomie dáva na prvé miesto, vzniká až v novoveku, v strednej Európe až v 18. storočí. Feudálna spoločnosť sa nezaujímalá o etnickú príslušnosť ľudí: „národ“ vo vtedajšom zmysle tvorili príslušníci privilegovaných vrstiev. Z tohto hľadiska všetci príslušníci privilegovaných stavov Uhorska tvorili „jediný nedeliteľný uhorský národ“ (*una eademque natio hungarica*) a nie národy slovenský, maďarský atď. Ale aj toto chápanie „národa“ má časovú obmedzenosť. V ranom stredoveku ešte neexistovala stavovská spoločnosť, pre slovenské obyvateľstvo bolo podstatné rozdelenie do kmeňov a vnútorne ešte Slovania - najmä západní - neboli jasne diferencovaní. Samova ríša ani Veľká Morava teda neboli a ani nemohli byť štátmi Slovákov, lebo slovenský národ vtedy ešte neexistoval, rovnako ako neexistovali žiadne iné národy. Samov kmeňový zväz - to ešte nebol slovenský národ!

Rovnakým anachronizmom je hľadanie národnostných prvkov vo vzburách 17. storočia (Tököly, Rákóczi), lebo vtedajšia stavovská spoločnosť v národnostných kategóriách ešte neuvažovala a išlo jej len o stavovské výsady.

Ďurica často spája národnostný pohyb s katolicizmom. Jeho popis náboženských bojov v 17. storočí je však zavádzajúci. Reformácia mala pre slovenské dejiny veľký kultúrny aj politický význam, avšak tento fakt Ďurica takmer úplne ignoruje. Ďurica tiež často zdôrazňuje krivdy a násilie spáchané protestantmi na katolíkoch, zatiaľ čo veľmi početné prípady násilia katolíkov nad protestantmi (evanjelikmi) má tendenciu bagatelizovať, alebo ospravedlňovať.

Obdobie slovenského národného obrozenia (19. stor.) je v knihe relatívne dobre spracované. V 19. storočí sa skutočne konštituuje postupne moderný slovenský národ, odlišný od všetkých susedov, vrátane Čechov. Ďurica však nevidí - alebo lepšie povedané - nechce vidieť, že rovnako ako vedomie odlišnosti žilo u Slovákov aj vedomie blízkosti k českému národu. Slovensko-českú spoluprácu nemožno absolutizovať, ale rovnako ju nemožno z dejín Slovenska jednoducho vyhodit. Ďuricova čechofóbia, ktorá sa odráža až v nenávisťných invektívach proti príslušníkom hlasistického hnutia (Šrobár, Blaho a iní), ktoré sa hlásilo k úzkej spolupráci s Čechmi, je príliš zjavná.

Vznik Československej republiky a jej význam pre Slovákov Ďurica nechápe, alebo chápať nechce. Prekonáva tu aj samotného Hrušovského, na ktorom je koncepčne závislý, lebo ten význam ČSR uznával a oceňoval a pokladal ju za „prestupnú stanicu“ k nezávislosti. Práve v rokoch 1918-1938 sa Slováci

by more up-to-date historical findings and cannot withstand the cold light of historical scrutiny. As Ďurica's conception is rooted in Hrušovský's, his book cannot withstand such scrutiny either. The limited scope of this article does not permit a detailed examination of every claim and factual inaccuracy of Ďurica's book. For this reason, I will limit myself to a critical examination of only the more questionable aspects of his main thesis.

The nation is not an eternal social organism that has existed since the dawn of mankind. On the contrary, throughout most of recorded history, the nation did not exist. The emergence of the nation remain an issue of some debate, but there is a rare consensus among scholars that the 'nation' - as we know it today, meaning a community of people united by a consciousness of shared fellowship which is a community of primary loyalty - is a modern creation, which made its first appearance in Central Europe only in the 18th century. Feudal society was indifferent to ethnic identity. The 'nation' of that time consisted entirely of members of the privileged social strata. Thus, the phrase "the integral Hungarian nation" (*una eademque natio hungarica*) referred precisely to membership in the privileged social strata of the Hungarian state, and not to ethnic or linguistic categories such as Slovak or Hungarian. However, even this understanding of the 'nation' is provisional, since no fully developed class societies yet existed in the early middle ages. For those people who lived in the area that is now Slovakia, the most relevant social formation in this period was the division into tribes; the Slavs, and particularly Western Slavs, were not internally differentiated to any significant degree. Thus, neither Samo's Empire nor Great Moravia were "states of the Slovaks", nor could they be, as neither the Slovak nation nor any nation yet existed at that time. Samo's Empire was a tribal association. It was not a nation.

The same anachronism appears in the claim that there were strong national elements in the revolts of the 17th century. In fact, however, the class society of those days did not operate in terms of national categories; the primary issue was the preservation of class privileges.

Ďurica often equates the Slovak national movement with Catholicism. However, his description of the religious disputes of the 17th century is misleading. The reformation had a strong cultural and political impact on Slovak history - a fact which is entirely ignored by Ďurica. Ďurica also emphasizes abuses and acts of violence committed by protestants against catholics, while downplaying or exonerating the nu-

v Československu dotvorili ako svojbytný národ a získali sebavedomie. Bez ČSR by nebol možný ani 14. marec 1939, ale ani 1. január 1993. Ďurica však starostlivo vyberá len negatívne stránky vývoja v spomínanom období, celé dvadsaťročie redukuje na popis bojov Hlinkovej slovenskej ľudovej strany (HSLŠ) za autonómiu a výpočet krívd - skutočných alebo vymyslených - spáchaných údajne Čechmi na Slovákoch. Aj skutočné udalosti sú podané tak, že neinformovaný čitateľ dostáva len neúplnú informáciu, ktorá mu neumožňuje urobiť si správny záver.

Ako príklad takejto manipulácie možno citovať popis príchodu Šrobárovej Dočasnej vlády pre Slovensko do Bratislavy v roku 1919. Ďurica píše k dátumu 12. februára 1919: „Bratislavské robotníctvo spolu so širšími vrstvami obyvateľov vyhlásilo štrajk proti Šrobárovej vláde. České vojsko strieľalo do davu a zavraždilo osem osôb (z nich jednu ženu). Poranili dvadsať mužov a dve ženy...“ To je síce pravda, ale Ďurica „zabudol“ napísať, že proti Šrobárovi štrajkovalo a búril sa maďarské obyvateľstvo Bratislavy, ktoré samozrejme nemalo záujem o začlenenie mesta do Československa. Ďurica tiež dáva národnostný charakter čisto sociálnym bojom s cieľom vyvolať protičeské averzie.

K dátumu 25. mája 1931 píše: „Českí četníci strieľali do štrajkujúcich robotníkov v Košútoch, pričom troch robotníkov zavraždili (J. Denátha, A. Žabku a Š. Thurzu) a viacerých zranili.“ V skutočnosti väčšina žandárov bola slovenskej národnosti a väčšina robotníkov boli Maďari. Za zásah prebral zodpovednosť minister vnútra, ktorým bol Slovák Juraj Slávik.

Ďurica tiež opakuje dávno vyvrátené nepodložené povesti o tom, že je veľmi pravdepodobné, že lietadlo, ktorým sa vracal generál Štefánik, bolo zostrelené (4. 5. 1919), hoci sám kedysi napísal knihu o smrti generála Štefánika, kde túto teóriu nepokladá za pravdepodobnú.

Ďurica úplne nekriticky obhajuje ľudácku diktatúru slovenského štátu a najmä osobnosť Jozefa Tisa - predsedu vlády a od 26. 10. 1939 prezidenta Slovenskej republiky. Negatívne javy totalitného ľudáckeho režimu bagatelizuje, alebo vôbec zamlčuje. O tzv. riešení židovskej otázky, teda zbavení slovenských židov majetku a občianskych práv a deportáciách - viac ako 57 000 z okolo 88 000 židov do vyhladzovacích táborov píše so snahou zamlčať tú skutočnosť, že to bola samotná slovenská vláda, a nie nacistické Nemecko, ktorá rozhodla o arizácii a deportáciách.

Vrcholom cynizmu je pasáž, viažúca sa k dátumu 17. marca 1942, v ktorej sa hovorí o pracovných táboroch pre židov: „O zdravotné podmienky príslušníkov tábora sa starali židovskí lekári. Zubným lekárom

merous documented cases of catholic violence against protestants.

Ďurica's elaboration of the nineteenth century Slovak national revival is relatively more competent. A modern Slovak nation did in fact gradually emerge in the 19th century, and it was distinct from all of its neighbors, the Czechs included. However, Ďurica does not see - or, perhaps more precisely, does not want to see - that even as Slovaks self-consciously distinguished themselves from Czechs, they nonetheless perceived close affinities with them. While Czech and Slovak cooperation cannot be taken as unproblematic, neither can it simply be erased from Slovak history. Ďurica's Czecho-phobia is reflected in his near-hateful invectives against Šrobár, Blaho, and other members of the 'hlasist' movement, who advocated close cooperation between Czechs and Slovaks. Apparently, the same anti-Czech bias has prevented Ďurica from understanding the reasons for the establishment of the Czechoslovak Republic and its significance for the Slovaks. Here, he even surpasses Hrušovský - upon whose work Ďurica's interpretation largely depends - because Hrušovský did acknowledge the significance and value of the Czechoslovak Republic, at least insofar as he considered it a 'transitional stage' of Slovak independence. It was precisely in the period from 1918-1938 - that is, when Slovaks were part of the Czechoslovak Republic - that they emerged as a self-conscious political nation. There would have been no March 14, 1939 and no January 1, 1993 without the Czechoslovak state. However, Ďurica selectively mentions only the negative aspects of Slovakia's development during the Czechoslovak period. The complex developments of 75 years are reduced to a description of the struggle of Hlinka's Slovak People's Party (HSLŠ) for autonomy and a recitation of a long list of abuses - both real and imagined - that were allegedly committed against the Slovaks by the Czechs. Even actual events are 'presented' in such a partial way that an insufficiently informed reader could be easily led to the wrong conclusions.

One example of this sort of manipulation is contained in Ďurica's description of the arrival of Šrobár's provisional government in Bratislava in 1919. Ďurica's account of February 12, 1919 reads: "Bratislava's working class, allied with the broad masses of inhabitants, proclaimed an on-going strike against the Šrobár government. The Czech army opened fire upon the strikers and killed eight people, including one woman. Twenty men and two women were injured..." Factually speaking, this is all quite correct. However, Ďurica 'forgot' to add that it was the Hungarian inhabitants

bolo pridelované aj zlato na protézy, čo si vtedy najväčšia časť obyvateľstva nemohla dovoliť.“

Značnú pozornosť venuje Ďurica SNP, hoci tento termín nepoužíva. Údaje sú podrobné a Ďurica sa snaží o objektivitu. Zásadným nedostatkom je však to, že Ďurica vôbec nepochopil zmysel SNP a chápe ho vlastne len ako vzburu proti „vlastnému“ štátu. V skutočnosti o likvidácii slovenského štátu bolo už vtedy rozhodnuté, lebo Slovensko sa zapojilo na strane nacistického Nemecka do vojny proti Poľsku (1939) a neskôr ZSSR a formálne aj západným spojencom (1941). Mocnosti protifašistickej koalície Slovensko neuznávali, neboli ochotné z principiálnych dôvodov nechať existovať štát, ktorý vznikol ako dôsledok nemeckej hegemonie. SNP malo význam v tom, že umožnilo znovuzapojenie Slovenska do ČSR za lepších podmienok, ako boli tie, ktoré existovali v rokoch 1918 - 1938.

Povojnové obdobie je spracované značne nerovnomerným spôsobom. Kým roky 1945-1948 sú relatívne vyvážené (hoci aj tu sú niektoré nepravdivé, alebo zavádzajúce polopravdivé tvrdenia) a akcie proti katolíckej cirkvi sú spracované veľmi precízne, 60. roky, z hľadiska národno-demokratického pohybu, absentujú. O rokovaniach pri príprave federácie v roku 1968 sa Ďurica prakticky nezmiňuje, hoci išlo o zásadnú vec. Uvádza síce ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii, ale úplne absentujú zákony z decembra 1970, ktorými Husákovo vedenie ÚV KSČ federáciu zdeformovalo.

Spracovanie obdobia 1989 - 1992 je úplne nedostatočné. Ďurica uvádza dátum 17. júla 1992 - schválenie Deklarácie zvrchovanosti Slovenska - a tým evokuje predstavu, že to bola vlastne SNR, ktorá vyhlásila samostatnosť. O samostatnosti Slovenska však bolo v skutočnosti rozhodnuté na rokovaní medzi Václavom Klausom a Vladimírom Mečiarom v Brne 8. 6. 1992 a v Bratislave 19. 6. a to z iniciatívy českej strany, ktorá odmietla Mečiarov návrh na konfederatívne usporiadanie. O týchto rokovaníach, hoci majú zásadný význam, nie je v knihe ani slovo!

Bolo už povedané, že kniha obsahuje viacero vecných chýb. Uvádzame aspoň tie, ktoré sa týkajú moderných dejín: Jozef II. roku 1785 nezrušil poddanstvo, to bolo zrušené až v roku 1848, ale nevoľníctvo; Martinská deklarácia neobsahovala žiadnu „tajnú klauzulu“ o tom, že by Slováci v roku 1918 vstupovali do spoločného štátu s Čechmi na skúšobné obdobie desiatich rokov, ako písal Tuka; Bulharsko neuznalo Slovenskú republiku de facto a de iure 16. septembra 1939, ale už 5. augusta; kultúrna delegácia, ktorá pricestovala do Bratislavy v roku 1940 nebola vedená

of Bratislava who struck in protest against Šrobár, because they, quite naturally, opposed the incorporation of the town into the new Czechoslovak state. Ďurica attributes a 'national' character to what were, in fact, purely social struggles. His apparent aim is to evoke and sustain anti-Czech sentiments. As another example, his account of May 5, 1931 reads: "The Czech gendarmerie shot at striking workers in Košúty. Three workers were killed (J. Denáth, A. Žabka, and S. Thurzo) and many others were injured." Again, the reality is that the majority of the members of the gendarmerie were of Slovak nationality, while the majority of the striking workers were Hungarians. It is a matter of historical record that Juraj Slávik, the Minister of Interior at this time and also a Slovak, accepted responsibility for this act. Ďurica also recites the long-since disproved myth that the airplane crash which killed General Štefánik on May 4, 1919 was deliberate rather than accidental; more precisely, he claims that it is "very likely" that the airplane was shot down. It is worth noting that Ďurica happened to write a book on the death of General Štefánik sometime ago in which he considered this theory to be very unlikely.

Ďurica uncritically praises the 'ľudák' dictatorship of the war-time Slovak state and especially the leadership of Jozef Tiso, who was both Prime Minister and President after October 26, 1939. The negative aspects of this totalitarian regime are either downplayed or entirely concealed. He describes the so-called 'solution' of the Jewish question - meaning the deprivation of civil rights and property, and the subsequent deportation of more than 57,000 of Slovakia's estimated 88,000 Jews to extermination camps - as the exclusive policy of Nazi Germany. He conceals the fact that it was not Nazi Germany which directly undertook these measures, but the Slovak government itself. Ďurica reaches the height of cynicism in a passage in which he describes conditions in Jewish work camps in 1942: "Jewish doctors are caring for the health of the members of the camp. Jewish dentists even receive gold for false teeth which the majority of the Slovak population could not afford in those days".

Ďurica pays a great deal of attention to the Slovak National Uprising, although he does not refer to it by this name. His description of these events is given in some detail and with some effort to present a balanced account. The principal inaccuracy lies in Ďurica's characterization of the uprising as merely a revolt of Slovaks against their 'own' state. "In reality, the fate of the war-time Slovak state was already sealed when Slovakia joined Nazi Germany in the war, first against

ministrom Kaplanom, ale profesorom Kaftanovom; po zastavení deportácií 20. októbra 1942 zostalo na Slovensku okolo 24 000 židov, nie 35 000.

Ďuricova kniha je pozoruhodným dokladom o postojoch neoludáckej emigrácii k rôznym problémom histórie Slovenska. Z tohto hľadiska, ale naozaj len z tohto hľadiska, ju možno považovať za prínosnú. V žiadnom prípade nie je vhodná ako učebnica pre školy a treba sa pýtať, ako je možné, že mohla byť vydaná za peniaze z programu Európskej únie PHARE.

Ďurica's coverage of the post-war period also lacks a balanced perspective. The years 1945-1948 receive a relatively even-handed treatment, although not without several false and misleading claims. The measures that were taken by the Communist authorities against the Catholic Church are very precisely recounted. However, the development of Slovakia's national-democratic movement in the 1960's is entirely neglected. Ďurica says practically nothing about the negotiations which took place in 1968 on the issue of federalizing the Czechoslovak state, despite the fact that federal reform was a principal aim of the reformers. He does mention the Constitution Act No. 143/1968 of the Legal Gazette which formally created the Czechoslovak Federation, but he completely omits the acts of December 1970, by which the Husak leadership of the Communist Party severely distorted authentic federalism.

Ďurica's elaboration of the period between 1989 and 1992 is entirely inadequate. He locates the date of Slovakia's independence on July 17, 1992, when the Slovak Declaration of Sovereignty was passed. He thereby implies that it was the Slovak National Council which proclaimed Slovak independence. In fact, however, the independence of Slovakia was the result of negotiations between Václav Klaus and Vladimír Mečiar which took place in Brno on June 8, 1992 and in Bratislava on June 19, 1992. Independence was initiated by the Czech side, after Klaus rejected Mečiar's proposal for a confederal arrangement. Although these negotiations had a critical, indeed decisive, impact, they are not mentioned even in passing.

As mentioned above, there are numerous other factual inaccuracies throughout Ďurica's book. For the record, let me mention here just a few of the most

Poland in 1939, then against the Soviet Union, and finally against the Western Allies in 1941. The Western Allies never recognized the Slovak state, nor would they have accepted – for reasons of principle – the legitimacy of any state that was established as a result of German imperial hegemony. The real significance of the Slovak National Uprising was rather that it enabled the return of Slovakia to the Czechoslovak state, and under better terms than those which had obtained between 1919 and 1938.

obvious historical errors: Joseph II abolished vassalage in 1785, and not serfdom, as Ďurica would have it. Serfdom was not ended in the Austro-Hungarian Empire until 1848. The Declaration of Martin of 1918 did not contain any secret clauses providing for a ten-year 'trial-period' for Slovakia in the common state, as has been claimed by Tuka. Bulgaria did not recognize the Slovak Republic "de facto" and "de iure" on September 16, 1939, but on August 5, 1939. The cultural delegation which arrived in Bratislava in 1940 was not led by Minister Kaplan but by the professor, Kaftanov. After the deportations of the Jews were stopped on October 20, 1942, only an estimated 24,000 Jews remained in Slovakia, not 35,000.

Ďurica's book serves as extraordinary evidence of the attitudes which have prevailed among the 'neo-ludák' emigration towards different aspects of Slovakia's history. From this perspective, but only from this perspective, Ďurica's book can be judged as having some positive historical value. However, in no case can this book be considered as a suitable educational text for Slovak students. Given the book's evident flaws, the only question that remains is how it was possible that this book was published with the financial support of the European Union's PHARE program.

jún 1997

DARINA VERGESOVÁ

DAJTE ĎURICOVI POKOJ

Literárny týždenník, jún 1997

LEAVE ĎURICA IN PEACE

Literárny týždenník, June 1997

Keď chodím po kníhkupectvách, nevychádzam z údivu nad množstvom brakovej literatúry, ktorá nás po roku 1989 priam zaplavila. Možno, že to niekomu dokonca aj vyhovuje. Očividne organizované sú však kampane proti písanému slovu dejín alebo pamätí slovenského národa, ktoré by mohli oživiť alebo rozvinúť národné povedomie. Niekomu bola pred pár rokmi trňom v oku štúdia Slovenský národ a jeho štátnosť (1990) od profesora Milana S. Ďuricu. Dielko splnilo svoj účel, v krátkosti a zrozumiteľne podalo hlavné úseky našich dejín a verejnosť ho prijala pozitívne. Nedávno vyšlo druhé vydanie Ďuricovej chronologickej príručky pod názvom Dejiny Slovenska a Slovákov (1996). Jedni túto príručku privítali, iní zasa proti nej celou svojou autoritou broja, dokonca hľadajú pomoc za hranicami Slovenska. Predseda vedeckej rady Historického ústavu SAV PhDr. Ľubomír Lipták a riaditeľ toho istého ústavu PhDr. Dušan Kováč vyčítajú Ďuricovmu dielu, že „nie sú to dejiny Slovenska a Slovákov, ale iba akási chronologická príručka“ a že „z didaktického hľadiska je chronologická príručka na základných školách prakticky nepoužiteľná“. Ďuricovo dielo nie je „akási chronologická príručka“, ale je to chronologická príručka, čiže chronologické spracovanie dejín Slovenska a Slovákov, a síce prvé svojho druhu na Slovensku. Nie je mi známe, že by nejaký národ v Európe nemal spracovanú chronológiu dejín svojho národa. Že takéto príručky môžu používať žiaci všetkých typov škôl, je úplne samozrejmé. Nôvum je, že Ďurica pojal do svojej príručky aj zatiaľ ešte „háklivé“ témy, ako obdobie Slovenskej republiky 1939 - 1945, a dotkol sa aj smrti M. R. Štefánika, a síce nie tak, ako to bolo ešte donedávna bežné, čiže podľa predpísanej marxistickej verzie a pražského úzusu. A preto ani nemôže prekvapíť, keď niektorí pracovníci Historického ústavu, vychovávaní v tomto duchu Ďuricovi vyčítajú, že jeho dielo vraj z „vážnych výchovných a morálnych dôvodov“ nepatrí do škôl, lebo vraj obsahuje „antisemitizmus, čechofóbiu, infiltrovanie žiakov nepriateľstvom voči susednému národu a štátu...“ Neviem koľko desiatročí bádali Ďuricovi oponenti v európskych archívoch, ale viem to, že profesor Ďurica venoval veľkú časť svojho života historickej vede, vychoval gene-

When I browse through bookstores, I cannot help wondering at the huge piles of junk literature which have inundated us since 1989. Maybe it suits somebody. It is evident that there are organized campaigns against the written word of Slovak history and the memory of the Slovak nation, and the possibility that they might initiate a revival or a development of national consciousness.

A couple of years ago, someone was against the study, The Slovak Nation and its Statehood, by professor Milan S. Ďurica. This little work served its purpose in providing brief and intelligible information on the most important periods of our history. The public accepted this work positively. Recently, in 1996, the second edition of Ďurica's chronological primer, entitled The History of Slovakia and The Slovaks, was published. Some people welcomed the book, while others have come out against it, using all the weapons at their disposal - they even sought help from abroad.

The President of the Scientific Council of the Historical Institute of the Slovak Academy of Sciences, Dr. Ľubomír Lipták, and the Director of this Institute, Dr. Dušan Kováč, have reproached Ďurica's work for "not being the history of Slovakia and the Slovaks but only some historical primer", and for "its didactic inapplicability as a practical chronological primer for elementary schools". Ďurica's work is not just "some chronological primer". It is a chronological primer in the sense that it provides a chronological elaboration of the history of Slovakia and the Slovaks, and it is the first of its kind to appear in Slovakia. As far as I am aware, there is no nation in Europe which does not have a comprehensive, chronological account of the history of the nation. It is quite obvious that pupils at all kinds of schools are allowed to use such handbooks. What is new about Ďurica's book is the fact that he included such "delicate" topics as the nature of the Slovak Republic between 1939 and 1945 and some comments on the death of M. R. Štefánik. However, Ďurica did not take the safe and conventional approach - as was common until only a short time ago. He did not follow the prescribed marxist version or Prague's conventions. So it is not surprising that some scientists from the Historical Institute, who have been educated and "brought up" in these ways, have reproached Ďurica for his work, alleging that he endorses "antisemitism and Czecho-phobia, and seeks to infuse Slovak pupils

rácie slovakistov v Taliansku a neznámy nie je ani na svetoznámej Sorbonne, kde tiež prednášal. Podstatné však je, že publikoval a publikuje na základe štúdiá autentických dokumentov z rôznych európskych archívov. Nevynecháva, samozrejme, ani obdobie Slovenskej republiky v rokoch 1939 až 1945.

Pri Kováčovej a Liptákovej recenzii je na zamyslenie, keď Ďuricovi vyčítajú ešte aj stránkové rozčlenenie jeho práce, lebo obdobiu slovenskej autonómie a slovenského štátu venoval vraj viac strán, akoby podľa „súčasnnej úrovne poznania“ (asi ich osobnej) mal. Vraj nespomína ani to, že Československá republika bola záchranou Slovákov pred maďarizáciou. Lenže Československá republika nevznikla z láskavosti Čechov voči Slovákom. Pravdou je, že obidva národy sa navzájom potrebovali. Česi boli práve tak postihnutí germanizáciou, ako Slováci maďarizáciou a iba spoločne si mohli pomôcť. Naozaj neviem, čo by malo byť neprijateľné a z etického hľadiska odsúdeniahodné, keď Ďurica pri M. R. Štefánikovi tvrdí, že je veľmi pravdepodobné, že išlo o úmyselné zostrelenie lietadla... Predsa aj staršia generácia v Česku hovorí to isté, iba že nehovorí „je pravdepodobné“. A že medzi Štefánikom a Masarykom, a najmä Benešom, boli nezhody, to nie je Ďuricov výmysel, ale doložitelná skutočnosť. Prekvapuje, keď Ďuricovi vyčítajú, že „vnaša do slovenskej spoločnosti dávno prekonanú konfesijnú zášť a jednostrannosť.“

Preštudovala som množstvo literatúry týkajúcej sa 2. svetovej vojny. O „vrahovi“ Tisovi sa nikde nepíše tak nenávisťne, ako na Slovensku, čím sa títo historickí vedci „hrdinsky“ ešte aj vonku chvália. A potom sa nedivme, že každé „narovnanie slovenského chrbta“ sa v zahraničí vidí ako nacionalizmus (=nacizmus, fašizmus a utlačanie menšín). Ani sa nečudujeme, že Ďuricova kniha vylakala určité kruhy na Slovensku! Je to priam neuveriteľné, ale najväčšími nepriateľmi Slovenska sú Slováci sami. Už viackrát som zažila slovenských historikov v zahraničí, ako prednášali o Slovensku. Takmer všetci mali jedno spoločné. Slovákov predstavovali bez dejín, bez minulosti, bez kultúry a tradícií a čudujú sa svete, aj ako utlačateľov menšín. Nezabudli spomenúť ani fašistickú minulosť a nacizmus na Slovensku. Ich duševní príbuzní na Západe zašli dokonca vo svojej slepej, nepochopiteľnej nenávisti až tak ďaleko, že obvinili Slovákov aj z vešania komunistov a židov v Košiciach v januári 1945 (podľa nemeckého komentátora v jednom príspevku o Slovensku bola to vraj „jedna z posledných ohavností fašistického slovenského štátu, spojenca Adolfa Hitlera“). Že v tom čase Košice patrili Maďarsku a tú smut-

with animosity against neighbouring nations and states...“ . Therefore, they argue, his work is not suitable for schools for both “serious educational and moral reasons“. I do not know how much time Ďurica’s opponents spent doing research in European archives, but I do know that professor Ďurica has devoted a great deal of his life to historical science, that he has educated several generations of “slovakists“ in Italy, and that he is known even at the world-renowned Sorbonne, where he has also given lectures. The fact is that he has published and still publishes historical works which are based on authentic documents from various European archives. Naturally, he does not omit the period of the Slovak Republic between 1939 and 1945.

It is hard to believe that, in their review of Ďurica’s book, Kováč and Lipták even criticize the layout of the study. They claim that he devoted more pages to the period of Slovak autonomy and the war-time Slovak state than is merited by “the present level of knowledge“ (perhaps their own personal knowledge). They say that he does not mention how the Czechoslovak Republic saved the Slovaks from continued Magyarization. But the establishment of the Czechoslovak Republic was not an act of Czech kindness toward the Slovaks. The truth is that both nations needed each other. The Czechs were afflicted by Germanization much in the same way that the Slovaks suffered Magyarization. Only together could they defend themselves. I really do not know what is so unacceptable and morally condemnable about Ďurica’s statement that M. R. Štefánik’s plane very likely was deliberately shot down... . As a matter of fact, the older generation in the Czech Republic has said the same, and with even greater certainty. That there were disagreements between Štefánik and Masaryk, and even more between Štefánik and Beneš, is not just Ďurica’s invention but a matter of fact supported by evidence.

It is surprising that they criticize Ďurica for “one-sidedly introducing into Slovak society historical religious hatreds that were long ago overcome.“ I studied a huge amount of literature concerning the Second World War, and I have never encountered as much hatred towards the “murderous“ Tiso as there is in Slovak texts. And these historians even “proudly“ brag of their works abroad. Given this situation, it is hardly surprising that any effort to straighten the Slovak spine is seen as nationalism (the equivalent of nazism), fascism, and the oppression of minorities. Nor is it surprising that certain circles in Slovakia are even frightened by Ďurica’s book! It may be hard to believe but the greatest enemies of Slovakia are Slovaks themselves. On several occasions, I have had an opportunity to witness the way in which Slovak historians have given lectures on Slovakia to foreign audiences. Nearly all of them have had one thing in common: they present the

nú a hnusnú akciu obstarali maďarské fašistické Šípové kríže, to nikoho nezaujíma, zdá sa že najmenej našich historikov.

Do rúk sa mi dostala anglická verzia krátkych dejín Slovenska od spomínaného Lubomíra Liptáka z Historického ústavu SAV pod názvom A History of Slovakia and the Slovaks vydaná Ministerstvom zahraničných vecí SR. Táto brožúrka bola napísaná pre zahraničných čitateľov, aby ich v krátkosti oboznámila s dejinami Slovenska. Bola jediným informačným materiálom, alebo možno ešte i je, na slovenských veľvyslanectvách. Liptákove krátke dejiny vyšli pravdepodobne i v iných cudzích jazykoch. Na poslednej strane brožúrky sa čitateľ dozvie, že autor ňou v roku 1991 vyhral spomedzi 24 autorov konkurz o najlepšie krátke dejiny Slovenska a Slovákov. A na základe tohto ocenenia mu vtedajší minister Pavol Demeš udelil aj ministerskú cenu. Zaujímavé je, že v kapitole *The Slovak State During the War* (Slovenský štát počas vojny, s. 14) sa zahraničný čitateľ dozvie to, čo nám nedávno ešte natĺkali do hláv. Lenže tu, v tejto brožúrke - je to ešte ostrejšie.

Slovaks as a nation without a history, without culture and traditions - and surprise - as the oppressors of minorities. Nor do they neglect to mention Slovakia's fascist and nazi past. Their spiritual kin in the West have gone so far in their blind, ignorant hatred as to blame the Slovaks for the hangings of communists and Jews in Košice in January 1945. According to one German commentator, the massacres in Košice, were "one of the last abominations of the fascist Slovak state and ally of Adolf Hitler". The fact that Košice belonged to Hungary at that time and that this sad, vile act was committed by the Hungarian fascist "Wild Rose Crosses", is apparently of interest to no one, least at all to our own historians.

I have had the opportunity to leaf through the English version of another short history of Slovakia, A History of Slovakia and the Slovaks, written by the above mentioned Lubomír Lipták of the Historical Institute of the Slovak Academy of Sciences and published by the Slovak Ministry of Foreign Affairs. This brochure was intended to acquaint foreign readers with Slovak history. It was, and perhaps still is, the only historical guide available at Slovak embassies. Lipták's short history was probably published in other languages too. On the very last page of the brochure, there is a note to readers that - in a competition with 24 other works - this study was acclaimed the best short history of Slovakia and the Slovaks. Lipták was also awarded a "Ministry Prize" for this achievement at the time by the Minister Pavol Demeš. The reader will be quite interested to discover what is written in the chapter, "The Slovak State During the War", on page 14. It is the same stuff that was pushed down our throats only a recent time ago. But in this brochure, it is even more bitter.

2. jún 1997

MILAN BYRUČEK

EÚ ODMÍTÁ ODPOVĚDNOST ZA PŘÍRUČKU ZKRESLUJÍCÍ DEPORTACE ŽIDŮ

ČTK, 2. jún 1997

Zastupitelský úrad Evropskej komise v Bratislave odmieta zodpovednosť za kontraverznú historiografickú príručku Dejiny Slovenska a Slovákov, ktorou nedávno za peniaze Európskej únie z programu PHARE vydalo slovenské ministerstvo škostiví.

Príručka z pera emigračného historika Milana Ďurici rozeslaná učiteľom základných škôl, pobouřila faktickými chybami a zkreslením událostí zejména

THE EU ACCEPTS NO RESPONSIBILITY FOR NEW PUBLICATION WHICH MISINTERPRETS THE DEPORTATION OF THE JEWS

Czech Press Agency, June 2, 1997

The Delegation of the European Commission in Bratislava has rejected all responsibility for the controversial educational supplement, A History of Slovakia and the Slovaks. Recently published by the Slovak Ministry of Education with funds from the European Union's PHARE Program, the book has been distributed to primary schools as a supplement to their regular curriculum. Written by the emigre histori-

z dob válečného Slovenského štátu historiky ze Slovenské akademie vied i židovskou komunitu a evanjelickou cirkvou.

„Za daných podmínek bylo pro nás nemožné prověřit, zda text odpovídá skutečnosti, či nikoliv“, uvedl v rozhovoru pro ČTK von Burgsdorff, první tajemník delegace Evropské komise v SR. „Dnes by tato kniha nebyla financována,“ ujštuje.

Podle diplomata problém spočíval především v nedostatku času. 27. září loňského roku, tři dny před vypršením lhůty pro využití fondů PHARE pro program pomoci slovenskému školství na léta 1992-96, obdržel příslušný programový manažér žádost z ministerstva školství o financování vůbec první příručky, která představovala chronologii událostí slovenských dějin, zejména pomíjeného období 30. a 40. let 20. století. Vydání příručky podpořili posudky zahraničních expertů z Kanady a Německa, z nichž „žádný nenaznačil, že některé interpretace jsou nebezpečné“. Navíc i ministryně Slavkovská zaslala osobní „žádost“ o vydání příručky. Na tomto základe pak unie souhlasila s poskytnutím 80000 ECU na vydání příručky. Pro srovnání von Burgsdorff dodává, že během čtyř let Slovensko vyčerpalo z PHARE na 40 miliónů ECU.

„Text knihy jsme dříve neviděli,“ připouští první tajemník. „Nebylo možné během pár dnů overit, zda historická fakta jsou uváděná správně.“

„To není pravda,“ odmítá von Burgsdorff tvrzení ministryně školství, podle které veškerá odpovědnost za vydání sporné publikace spočívá na Evropské komisi.

„Nedokáži si vlastně představit, proč je tolik rozruchu okolo jedné knihy. Financovala jí PHARE a já si myslím, že programy PHARE jsou tak důsledně sledované, že by neprošlo něco, co je nevhodné. To prostě schvaluje komise PHARE, to neschalujeme my,“ tvrdila Slavkovská v rozhlasovém interview poté, co se na stránkách tisku objevili protesty historiků proti kapitólám Ďuricovy příručky, idylicky vykreslující poměry v slovenských pracovních táborech pro Židy či deportace do vyhlazovacích táborů.

„Program PHARE vyžaduje důvěru mezi partnery. Pokud ministryně poslala dopis, že knihu je třeba vydat, jak bylo možné říci ne“, poznamenává von Burgsdorff.

Podle diplomata dosud byly schvalovány všechny žádosti o využití programu PHARE, pokud splňovaly všechna formální hlediska. Jednotlivé programy se navíc uskutečňují i s využitím vládních fondů, takže nelze hovořit o výlučné zodpovědnosti delegace Evropské komise.

an, Milan Ďurica, the book has shocked historians from the Slovak Academy of Science, as well as representatives of both the Jewish community and the Lutheran Church. It has been criticized for both its factually inaccurate and tendentious views, particularly those concerning the events of the wartime Slovak Republic.

“Under the circumstances, it was impossible for us to verify whether the text is based on truth or not“, said Mr. von Burgsdorff, First Secretary of the European Commission Delegation in the Slovak Republic, in an interview for the Czech Press Agency (ČTK). However, he sought to provide assurances that “today this publication would not be financed“.

According to von Burgsdorff, the main source of the problem was the lack of time. On September 27 1996, just three days before the end of the 1992-1996 period to draw on PHARE funds allocated to assist the Slovak school system, the program officer in charge of these funds received an application from the Ministry of Education. The application requested financing for an educational supplement which would provide a chronological account of the events of Slovak history and which would focus especially on the neglected period of the 1930s and 1940s. The proposal further noted that such a book would be the first of its kind in Slovakia.

The proposal for the handbook was supported with recommendations from two foreign experts from Canada and Germany, “neither of whom suggested that some of the interpretations it contains are dangerous“. Furthermore, the Minister of Education, Eva Slavkovska, sent a personal “request“ urging PHARE to finance the publication of the book. Based on this, the Commission agreed to provide 80,000 ECU for the project. To put this amount in perspective, von Burgsdorff added that, in the last four years, Slovakia has received a total of 40 million ECU from the PHARE program.

“I had not seen the text of the book before“, the First Secretary admitted. “It was impossible to verify within a few days whether the historical facts were stated correctly.“

Von Burgsdorff rejected claims made by the Minister of Education, according to whom all responsibility for the publication of the disputed book rests with the European Commission.

Meanwhile, the Slovak government has sought to downplay the controversy. “I cannot understand why there is so much fuss over the publication of one book. It was financed by the PHARE program and I believe that projects financed by PHARE are under sufficient scrutiny so that nothing unsuitable would be accepted. The simple fact is that the book was approved by PHARE. It was not in our power to decide such ap-

Delegace Evropské komise podle tajemníka zareagovala okamžitě poté, co se v tisku objevily sporné pasáže z Ďuricovy příručky, a se státním tajemníkem ministerstva školství Ondrejem Nemčokem se dohodla, že příručku opětovně posoudí nezávislí experti. Bude-li posudek negativní, měly by se do fondu PHARE vrátit použité prostředky a příručka by měla být stažena ze škol.

„Řečeno fotbalovou terminologií, míč je na slovenské straně,“ uzavírá von Burgsdorff.

proval“, claimed Minister Slavkovská in a radio interview she gave after protests began to appear in the press. Some Slovak historians have protested against certain sections of Ďurica's textbook, particularly those in which he portrays the conditions of Slovak Jews in wartime labour camps and their deportation to concentration camps as nearly idyllic.

“The PHARE program presumes mutual trust among partners. If the Minister sent a letter, requesting that the book be published, how could we say 'no'?”, explained von Burgsdorff.

According to the diplomat, all applications submitted to the PHARE program are approved, provided that they fulfil all the formal requirements. These projects are also financed directly from government funds, so it is impossible to claim that the European Commission Delegation is solely responsible for any of them.

Von Burgsdorff stated further that the Delegation of the European Commission responded immediately after critiques of the book appeared in the press, making clear the questionable nature of the textbook. It was then agreed with the State Secretary of the Ministry of Education, Ondrej Nemcok, that the handbook would be reassessed by an independent group of experts. In the event that the evaluation should prove negative, the funds used to produce it would be returned back to the PHARE program and the handbook would be withdrawn from the school curriculum.

“Speaking in soccer jargon, the ball is now in the Slovak corner“, concluded von Burgsdorff.

7. jún 1997

**STANOVISKO BRATISLAVSKO-TRNAVSKÉHO
ARCIBISKUPSKÉHO ÚRADU V TRNAVE**

Slovenská republika, 7. jún 1997

„Kniha Milana Ďuricu *Dejiny Slovenska a Slovákov* je ojedinelá v dejinách slovenského národa. Prvá dvíha národné povedomie, také chabé najmä u mladšej a strednej generácie, čo zapríčinila minulosť. Aj keď nemožno vylúčiť, že autor vyjadruje čiastočne svoj subjektívny názor, je to odborne napísaný prehľad dejín Slovenska a Slovákov, koncipovaný v národnom duchu.“ Uvádza sa to v stanovisku Bratislavsko-trnavského arcibiskupského úradu so sídlom v Trnave. Arcibiskupský úrad tak reaguje na vyhlásenie Evanjelickej cirkvi a. v. a na polemiky o spomínanej knihe, ako i na návrhy na jej vylúčenie zo škôl. „Nie je

**STATEMENT BY THE BRATISLAVA-TRNAVA
ARCHBISHOP'S OFFICE BASED IN TRNAVA**

Slovenská Republika daily, June 7, 1997

“The book by Milan Ďurica, *A History of Slovakia and the Slovaks*, is an extraordinary achievement in the history of the Slovak nation. It is among the first works of Slovak historiography to uplift our national consciousness, which has, as a consequence of the past, become so feeble, especially among the young and middle generations. Even if one cannot deny that the author expresses his own subjective views, it is a professionally written survey of the history of Slovakia and the Slovaks, conceived in the spirit of the nation“, thus reads the official statement of the Bratislava-Trnava Archbishop's Office, based in Trnava. The Archbishop's Office was responding to statements is-

pravda, že je táto kniha napísaná konfesijné, alebo znamená katolícku interpretáciu dejín,“ uvádza sa v stanovisku.

sued by the Evangelical (Lutheran) Church of the Ausburg Denomination concerning the disputed book as well as to suggestions that it should be withdrawn from public school classrooms. The statement goes on to assert that it is not true that this book favours any particular religious denomination or that it provides a Catholic interpretation of history.

12. jún 1997

ĎURICOVA KNIHA Z POHLADU HZDS

12. jún 1997

HZDS sleduje kampaň, ktorá bola s nenávisťou a aroganciou rozpútaná proti univerzitnému profesovi Milanovi Stanislavovi Ďuricovi. HZDS považuje tieto útoky zo strany niektorých politických síl, ako aj časti cirkevných inštitúcií za zneváženie doterajšej činnosti pána profesora. Publikácia M. S. Ďuricu Dejiny Slovenska a Slovákov je vedecky podložená práca, ktorá si zaslúži obdiv a uznanie všetkých občanov. Táto kniha by mala byť učebnou pomôckou pre žiakov v školách. Historická pravda o Slovensku a Slovákoch sa v žiadnom prípade nemôže a nedá znevažovať a zakrývať. HZDS si hlboko váži všetko to, čo M.S. Ďurica spravil pre Slovensko v jeho prospech a zviditeľňovanie v zahraničí. V jeho ďalšej práci mu prajeme veľa zdravia, rodinnej pohody, pracovných a tvorivých úspechov.

THE VIEW OF THE MOVEMENT FOR A DEMOCRATIC SLOVAKIA (HZDS)

June 12, 1997

The HZDS has been attentively following the campaign, initiated with hatred and arrogance, against the university Professor, Milan S. Ďurica. The HZDS considers these attacks to be the deliberate acts of certain political parties and religious institutions, in their effort to disgrace the accomplished work of Professor Ďurica. His publication, A History of Slovakia and the Slovaks, is a scientifically grounded work that deserves the respect and admiration of all citizens. This book should become an educational supplement for public school students. In no case can the historical truth about Slovakia and the Slovaks be undermined or concealed. The HZDS has the deepest respect for everything that Professor Ďurica has done for Slovakia and its well-being and for making Slovakia more visible abroad. In his further endeavours we wish him good health and the support of his family as well as the greatest professional and creative success.

19. jún 1997

VYHLÁSENIE ÚSTREDNÉHO ZVÄZU ŽIDOVSKÝCH OBCÍ A ORGANIZÁCIE B'NAI B'RITH

Za UZŽNO a B'nai B'rith hovorca Jaroslav Franek v Bratislave, 19. júna 1997

Ústredný zväz židovských náboženských obcí (UZŽNO) v SR a organizácia B'nai B'rith - tolerancia prijali so znepokojením vyhlásenie hovorca HZDS Vladimíra Hagaru ku kontroverznému knihe exilového historika Milana S. Ďuricu Dejiny Slovenska a Slovákov, ktorá vyšla ako účelová publikácia MŠ SR. Treba pripomenúť, že Ďuricová kniha bola negatívne hodnotená celým radom recenzentov a na základe odbornej analýzy ju jednoznačne odmietla kritika Histori-

STATEMENT BY THE CENTRAL COUNCIL OF JEWISH RELIGIOUS COMMUNITIES AND B'NAI B'RITH

On Behalf of the UZ ŽNO and B'nai B'rith Spokesperson, Jaroslav Franek, Bratislava, June 19, 1997

The Central Council of Jewish Religious Communities (UZ ŽNO) in Slovakia and the B'nai B'rith (toleration) foundation are alarmed by the statement of the spokesperson for the Movement for A Democratic Slovakia (HZDS), Vladimír Hagara, regarding the controversial book by Milan S. Ďurica, A History of Slovakia and the Slovaks, which was published as an educational supplement by the Slovak Ministry of Education. It is noteworthy that Ďurica's book has

kého ústavu SAV, o profesionalite ktorého nemožno pochybovať. Proti jej rozširovaniu protestovali viaceré občianske organizácie, evanjelická cirkev, UZŽNO, mnohí profesionálni historici a aj jednotliví občania.

Knihu podporili všetky subjekty, ktoré sa snažia rehabilitovať režim vojnového slovenského štátu a vedúce postavy slovenského fašizmu na čele „s vodcom a prezidentom Jozefom Tisom“.

Na našom knižnom trhu sa objavilo viacero kníh, snažiacich sa rehabilitovať fašizmus a skresľovať fakty, ale po prvýkrát sa takáto publikácia stala oficiálnou učebnou pomôckou pre našich žiakov.

Podpora HZDS autorovi publikácie Milanovi Ďuricovi svedčí o sympatiách tohto hnutia k štátu, ktorý označil predseda hnutia Vladimír Mečiar 13. decembra 1995 počas stretnutia s delegáciou UZŽNO ako „štát jednoznačne fašistický“.

Zmenu postoja najsilnejšieho hnutia na Slovensku k tomuto obdobiu prijala židovská komunita s hlbokým rozhorčením a znepokojením.

been very negatively received by a significant number of reviewers. Based on professional analysis, reviewers from the History Department of the Slovak Academy of Science, whose reputation is beyond reproach, have unequivocally dismissed the book.

In addition to the UZ ŽNO, numerous civic organizations, the Lutheran Church, as well as many historians and individual citizens have issued protests against the distribution of the book to public schools.

In contrast, the book has been endorsed by those who seek to rehabilitate both the war-time regime and the main representatives of Slovak fascism, particularly their “chief and the president, Jozef Tiso.”

There are numerous books currently available in our bookstores which aim to rehabilitate fascism by tampering with historical facts. However, this is the first time that such a publication has been officially endorsed as an educational supplement for Slovak students.

The support of the HZDS for Milan Ďurica’s publication indicates the party’s sympathetic stance toward the war-time Slovak State – and also contradicts a statement made by HZDS-leader Vladimír Mečiar before a UZ ŽNO delegation on December 13, 1995, in which he acknowledged that the war-time Slovak state was “a categorically fascist regime.”

This change of attitude on the part of Slovakia’s leading political party with respect to this chapter of Slovak history has left the Jewish community shocked and concerned.

28. jún 1997

MEČIAR OZNÁMIL STIAHNUTIE DEJEPISNEJ PRÍRUČKY

Sme, 28. jún 1997

MEČIAR ANNOUNCES WITHDRAWAL OF HISTORY HANDBOOK

SME daily, June 28, 1997

Slovenský premiér Vladimír Mečiar včera v Amsterdame oznámil, že kontroverzná dejepisná príručka bude stiahnutá zo škôl a niektoré kapitoly slovenských dejín budú znovu hodnotené. „Táto kniha sa nebude na Slovensku používať ako učebnica,“ vyhlásil na tlačovej konferencii. Európska komisia v minulých dňoch verejne požiadala o stiahnutie tejto publikácie. Mečiar priznal, že niektoré pasáže knihy *Dejiny Slovenska a Slovákov*, ktorej autorom je katolícky kňaz Milan Ďurica, sú „nepresné alebo historicky nesprávne.“ Pripomenul, že nikdy nebola schválená ako učebnica, ale len ako pomôcka pre učiteľov, ani tomuto účelu však slúžiť nebude. Usúdil, že by nebolo dobré ju likvidovať, ale „pochopteľne nemôže byť vôbec použitá v školstve.“

The Slovak Premier, Vladimír Mečiar, announced yesterday in Amsterdam that the controversial history textbook, *A History of Slovakia and the Slovaks*, will be withdrawn from schools and also that some chapters in Slovak history will be re-evaluated. “This book will not be used in Slovakia as a textbook”, he declared at the press conference. During the past few days, the European Commission has asked for the withdrawal of this publication. Mečiar admitted that some sections of the book – whose author, Milan Ďurica, is a Catholic priest – are “inaccurate or historically incorrect”. He also stressed that the book was never approved as a textbook but only as an educational supplement for teachers. Nevertheless, he said, the book will not be used even for this purpose. He asserted that while it would not be prudent to ban the book entirely, “it is evident that it cannot be used for educational purposes.”